

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 19 · 27. november
Sesjonen 2025–2026

Møte torsdag den 27. november 2025 kl. 10

President: Ove Trellevik

Dagsorden (nr. 19):

1. Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og stedfortredere til Riksrettsutvalget (Innst. 31 S (2025–2026))
2. Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2025 (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 25. november 2025)
3. Referat

*Minnetale over tidlegare stortingsrepresentant
Morten Steenstrup*

Presidenten [10:00:11]: Vyrde medrepresentantar!

Tidlegare stortingsrepresentant Morten Steenstrup gjekk bort 22. mai, 72 år gamal. På Stortinget representerte han Vestfold Høgre frå 1981 til 1989. Han sat dei første to åra som medlem av justiskomiteen, men det meste av tida på Stortinget var han medlem av finanskomiteen.

Han gjorde seg tidleg gjeldande som ein kunnskapsrik og debattsterk representant. Pågangsmot, engasjement og ein imponerande arbeidskapasitet er ord som går igjen i beskrivinga av Morten Steenstrup.

I Willoch-regjeringa var han frå 1985 til 1986 statssekretær for finansminister Rolf Presthus, deretter ved Statsministerens kontor.

Steenstrup evna som få å kombinera politikk og jus. Han vart Candidatus juris frå Universitetet i Oslo i 1980 samtidig med tilnærma heiltidsengasjement i bystyre og formannskap i Tønsberg.

Gjennom studietida, berre avbrote av militærteneste som vernepliktig journalist i Mannskapsavisa, var han òg leiar av Vestfold Unge Høgre og redaktør av Unge Høgres avis Extra.

Advokatløyve fekk han i 1987, med møterett for Høgsterett frå 1993. Etter tida på Stortinget etablerte han sitt eige advokatfirma. Då ein tidlegare kollega seinare kom inn som partner, tok firmaet namnet Steenstrup Stordrange. I dag er det kjent som Sands og anerkjent som eit av dei fremste i landet.

Ein framgangsrik karriere som advokat og ei rekkje styreverv i næringslivet innebar ikkje slutt på det politiske engasjementet. I 2015 vart Steenstrup vald inn som bystyremedlem i Oslo. Han vart raskt ei tydeleg røyst òg i rådhuset – alltid vel forberedt og med evne til å løfta den politiske debatten. Prinsippfastleik vart kombinert med varme, vilje til å løfta andre og eit urokkeleg engasjement for hovudstaden.

Han hadde gjennom åra ei rekkje framstående til-litsverv i Høgre og var seinast leiar for Oslo Høgre og medlem av Høgres Sentralstyre frå 2022 til 2024.

Dei siste åra vart også prega av kampen mot hjerne-kreft. Han var open om diagnosen, som ga han kort for-venta levetid, men nekta å forhalde seg til prognosen som ein endeleg beskjed. Han tok han heller som ein spore til engasjement for å finna nye behandlingsmeto-dar og løysningar, ikkje minst til beste for andre som måtte verta ramma av sjukdomen.

Vi lyser fred over Morten Steenstrups minne.

Representantane hørde ståande på presidentens minnetale.

Presidenten [10:04:42]: Frå Arbeidarpartiets stor-tingsgruppe ligg det føre søknad om studiepermisjon for representanten Trond Giske i tida frå og med 2. til og med 5. desember.

Etter forslag frå presidenten vart samrøystes vedteke:

1. Søknaden vert handsama straks og innvilga.
2. Vararepresentanten Kjell-Arve Aspaas vert innkalla for å møta i permisjonstida.

Val av setjepresident

Presidenten [10:05:06]: Presidenten vil føreslå at det vert valt to setjepresidentar for Stortingets møte i dag – og ser det som vedteke.

Presidenten føreslår Frode Jacobsen og Anne Kristi-ne Linnestad. – Andre forslag ligg ikkje føre, og Frode Ja-cobsen og Anne Kristine Linnestad er valde som setje-presidentar for dagens møte.

Representanten Trond Helleland vil setja fram eit representantforslag.

Trond Helleland (H) [10:05:48]: Jeg har gleden av å fremme et forslag på vegne av Anne Kristine Linnestad, Ove Trellevik og meg selv om oppstart av regulerings-planarbeid for Hardangerviddatunnelene.

Presidenten [10:06:06]: Representanten Pål Morten Borgli vil setja fram eit representantforslag.

Pål Morten Borgli (FrP) [10:06:21]: Jeg har gleden av å sette fram et forslag på vegne av representantene Tor André Johnsen, Stig Even Lillestøl, Bengt Rune Stri-feldt, Erlend Wiborg, Kristoffer Sivertsen, May Helen Hetland Ervik og meg selv om å ikke bruke metanhem-mere i norsk landbruk.

Presidenten [10:06:44]: Representanten Marius Langballe Dalin vil setja fram eit representantforslag.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:07:02]: Eg har gleda av å setje fram eit representantforslag frå stortingsrepresentantane Erling Sande, Geir Pollestad, Bengt Fasteraune, Helge André Njåstad, Erlend Wiborg, Kristian August Eilertsen, Erlend Svardal Bøe, Bård Ludvig Thorheim, Grunde Almeland og meg sjølv om alkoholsal i fjernbetente butikkar.

Presidenten [10:07:30]: Representanten Erlend Larsen vil setja fram eit representantforslag.

Erlend Larsen (H) [10:07:46]: Jeg har gleden av å fremme et representantforslag på vegne av Bård Ludvig Thorheim og meg selv om å gjennomgå importvernet for å senke matprisene og sørge for økt åpenhet i verdikjeden for mat.

Presidenten [10:08:03]: Representanten Lars Haltbrekken vil setja fram eit representantforslag.

Lars Haltbrekken (SV) [10:08:20]: På vegne av stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Mirell Høyer-Berntsen, Anne-Lise Fredlund, Ingrid Fiskaa, Marthe Hammer og meg selv vil jeg fremme et representantforslag om konsesjonsordning for etablering av datasentre.

Presidenten [10:08:37]: Forslaga vil verta hand-sama etter reglementet.

Sak nr. 1 [10:08:50]

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og stedfortredere til Riksrettsutvalget (Innst. 31 S (2025–2026))

Presidenten [10:08:56]: Ingen har bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:08:59]

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2025 (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 25. november 2025)

Presidenten [10:09:11]: Etter ønske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: Arbeidarpartiet 20 minutt, Framstegspartiet 15 minutt, Høgre 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti 5 minutt, Senterpartiet 5 minutt, Raudt 5 minutt, Miljøpartiet Dei Grøne 5 minutt, Kristeleg Folkeparti 5 minutt og Venstre 5 minutt.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil ti replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna

seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:10:11]: Jeg vil først få takke utenriksministeren for en god redegjørelse, som jeg mener gir en realistisk analyse av utviklingen i verden, i Europa, i EU og i relasjonen og samarbeidet mellom EU og Norge.

Som flere har vært inne på tidligere, er vårt forhold primært regulert av EØS-avtalen og 102 tilleggsavtaler og en lang rekke samarbeid vi ønsker oss inn i. Men for hver redegjørelse som holdes, har situasjonen i verden rundt oss blitt enda litt mer alvorlig.

Krigen i Europa fortsetter på stadig mer brutalt vis, og Russland viser ingen vilje til å avslutte krigen de har startet. Putin er ikke interessert i fred; han er interessert i krig. Han er redd for et Ukraina som skal lykkes i sin bestrebelse mot både EU og NATO, og han er redd for demokratiet i Ukraina og hvilke smitteeffekter det kan ha. Putin har fått brikkene akkurat dit han vil på spillebrettet, og Trump fortsetter å legge presset på Ukraina, som angripes, i stedet for på Russland, som angriper. Samtalene som foregår nå, skjer helt på russiske premisser. Å kreve å få beholde land man har stjålet, er ikke fred. Å kreve at Ukraina ikke skal få velge sin vei inn i EU og NATO, er ikke fred. Å kreve at Ukraina skal stå uten troverdige sikkerhetsgarantier, er ikke fred, og kapitulasjon er ikke fred.

Det er verdt å minne om hva Etterretningstjenesten sier i sin rapport Fokus for 2025:

«... vil en forhandlingsløsning på russiske premisser innebære at Russland utgjør en vedvarende trussel mot Europa.»

Vi må ikke være naive. Norges og Europas støtte til Ukraina må fortsette, og den må utvikles for hele tiden å være mest mulig treffsikker og effektiv. EUs arbeid med å koordinere støtte til Ukraina er også et veldig godt bilde på EUs evne til å komme sammen i kriser.

Utviklingen i og rundt Europa har gjort mye med EU de siste årene. Enten det har vært flyktningkrise, finanskrise, pandemi, brexit eller krig, har resultatet vært at EU-landene har styrket og fordypet samarbeidet, trappet opp integrasjonen og tempoet, og funnet sammen på områder som tidligere var landenes enekompetanse. Og det er ikke vanskelig å forstå hvorfor de gjør det. De ønsker å ivareta medlemmenes interesser i en mer urolig verden.

EU ser nå stadig oftere saker i sammenheng. De vektlegger homogenitet i det indre marked og gjør det samtidig klarere at det skal og må være større forskjell på å være medlem og ikke være medlem av EU. For Norge betyr det at konsekvensene av utenforskapet vårt

øker. EØS-avtalen og de 102 andre avtalene våre med EU blir dermed både viktigere og mer utilstrekkelige.

I over 30 år har EØS-avtalen og resten av rammeverket vært avgjørende for økonomien vår, næringslivet vårt og velferden vår. Omtrent 450 000 norske arbeidsplasser i hele landet er direkte understøttet av EØS-avtalen. De store driverne i EUs utvikling nå er behovet for å øke konkurransekraften, styrke forsvar og sikkerhet og støtte Ukraina. Dette er områder der Norge har en sterk nasjonal interesse i å samarbeide så tett som overhodet mulig med EU. Det er også i Norges interesse at Europa er sterkt og kan møte ulike former for trusler. Men dette er også områder som i stor grad faller utenfor EØS-avtalen. Når uroen treffer EU, slik som konkurransesituasjonen fra Asia og USA og Russlands krig mot Ukraina, øker det sentrifugalkraften i EU.

Et av de største skiftene nå er hvordan EU ser på handelspolitikken, og hvordan europeisk industri kan beskyttes. Siden Norge verken er del av handelspolitikken eller tollunionen, gir dette betydelige utfordringer for oss. Ferrolegeringssaken er et typisk eksempel på hvilken vei utviklingen går. Jeg er sterkt uenig i EUs beslutning om at beskyttelsestiltakene skal ramme Norge. På det prinsipielle plan er det alvorlig hvis forståelsen av at man kan lage to nivåer i det indre marked, blir stående. Jeg syns det er bra at utenriksministeren – til forskjell fra statsministeren – er tydelig i sin redegjørelse på at det ikke er noen garanti for at dette ikke kan treffe oss igjen.

EØS-avtalen gir ikke Norge og de andre EØS-landene en automatisk beskyttelse, men når EØS-avtalen er det viktigste argumentet for å komme på innsiden av beskyttelsestiltakene, er det samtidig av vesentlig betydning hvordan vi forvalter EØS-avtalen, og vi er avhengige av politisk velvilje i EU. Sagt på en annen måte: Vi kan ikke på én og samme tid påberope oss at EØS-avtalen beskytter oss, og samtidig la være å oppfylle forpliktelsene våre etter avtalen. Vi må passe på forholdet, vi må overholde forpliktelsene våre, vi må håndtere konfliktsakene, og vi må, som utenriksministeren helt riktig sa i redegjørelsen, ta inn over oss at vi i Norge nå må forholde oss til en ny situasjon.

Vi kan stå ved et veiskille i hvordan kommisjonen behandler Norge. Tida for «cherry picking» er forbi. Vi kan ikke ta inn bare det vi liker, og forvente å få det som vi vil. EU er mer opptatt av balanserte løsninger, og selv om vi er en svært nær og viktig partner for EU, kommer EU til å fortsette sin utvikling av unionen for å ta vare på interessene til dem som har bestemt seg for å være medlem.

Vi merker nå på mange måter og blir konfrontert med konsekvensen av det valget vi tok for over 30 år siden. Det var et valg vi tok i en annen verden. Det var et valg vi tok med et EU som var betydelig mindre, og som hadde betydelig færre samarbeidsområder, og ikke

minst var EØS-avtalen på det tidspunktet ganske dekkende for de behovene Norge hadde, og den har tjent oss svært, svært godt.

Så er det ofte snakk om etterslepet, og det er med god grunn. Noe etterslep vil det alltid være, og det handler om treghet i prosesser, oversettelse, lovgivning osv., men de siste fem rettsaktene i ren energi-pakken handler om mer enn et etterslep; det er et villet etterslep. Sagt på en annen måte: Det er et løfte fra regjeringa om å la være å innføre direktivene – med andre ord å la være å oppfylle forpliktelsene våre. Vi har i mange tilfeller forsøkt å spørre regjeringa, vekslende statsråder i regjeringa, om hva som er begrunnelsen for at man kan si at man fire år fram i tid ikke skal innføre disse direktivene. Hvilke konkrete norske interesser er truet? Og ikke minst: Dette er jo forordninger – i alle fall fire av de fem – som skal innføres uten tilpasninger.

Så kom Eldring-utvalget med sin rapport 11. april i fjor. Det kalte jeg den gangen en ganske brutal realitetsorientering av dem som også er imot EØS-avtalen, og jeg vil si at redegjørelsen går litt i samme spor.

I Debatten på NRK i forrige uke ble det sagt fra Rødts representant at jeg nok ville bli EUs ambassadør til Norge. Det kan jeg avkrefte på det aller sterkeste. Det jeg tvert imot er grunnleggende opptatt av, er å ivareta norske interesser, og for å gjøre det i dagens verden er vi nødt til å ha en realistisk analyse og vurdering av bildet rundt oss – og en reell vurdering av hvordan vi best ivaretar norske interesser i det landskapet.

Jeg må si det blir nokså hult å høre på de partiene som også er imot EØS-avtalen, når de beklager seg over det norsk industri nå møter, og som mener at det viktigste tiltaket går langs to akser: Det ene er å sikre industrien billig strøm, og det andre er å innføre straffetiltak av varierende karakter mot EU.

Det industrien er opptatt av, er markedsadgang. Om de hadde hatt gratis drift, ville ikke det hjelpe om de ikke hadde noe sted å selge varene sine. Det er 70 pst. av vår eksport som går til EU. Det er jo også interessant, hvis man skal forfølge dette kraftargumentet, at mange av de samme partiene heller ikke ønsker å bygge ut mer kraft i Norge. Det andre handler om tiltak mot EU, og da vil jeg spørre: Hvem har bedt om tiltak mot EU? Hvem i industrien har gjort det? Svaret er ingen. På Debatten på NRK i forrige uke kom det heller ikke svar på det spørsmålet. Det andre er: Hvilket problem er dette ment å løse? Det vil jo bare skaffe oss flere problemer enn løsningene.

Jeg mener vi er ved et veiskille, der også debatten i Norge må begynne å dreie seg om det EU vi ser i dag, det EU vi ser de 10–15 årene vi har foran oss, og hvordan vi best skal innrette norsk politikk for å ivareta det som er det aller viktigste for oss, nemlig norske interesser.

Nils-Ole Foshaug (A) [10:20:24]: Først: Takk til statsråden for den utmerkede redegjørelsen han holdt her på tirsdag denne uka. Europa står i en skjebnetid. En farligere sikkerhetspolitisk situasjon, med krig på vårt eget kontinent, økende geopolitiske spenninger og hardere internasjonal konkurranse gjør at de rammevilkårene Norge har bygget sin trygghet og velstand på, er i endring. Arbeiderpartiet står fast ved at EØS-avtalen er en av Norges aller viktigste internasjonale avtaler. Den sikrer trygghet for norske arbeidsplasser, tilgang til vårt viktigste marked og felles spilleregler som hindrer sosial dumping og konkurransevridning. Men som redegjørelsen for Stortinget viste, er det ikke lenger bare å lene seg på EØS-avtalen, slik vi har gjort. Verden forandrer seg, EU forandrer seg, og da må også Norge forholde seg til det faktum. Vi må jobbe enda hardere for å ivareta våre interesser.

I dag ser vi et Europa som ikke bare er opptatt av frihandel og markedsintegrasjon, men av sikkerhetspolitikk, forsyningssikkerhet og strategisk uavhengighet. EU er i ferd med å bli en langt tydeligere sikkerhetspolitisk og handelspolitisk aktør enn tidligere, og det påvirker oss direkte. Saken om EUs beskyttelsestiltak på ferrolegeringer illustrerer dette. Selv om Norge er helt uenig i EU-kommisjonens tolkning av EØS-avtalen i denne saken, viser den hvor sårbar vi kan bli når avgjørende beslutninger tas i strukturer vi står utenfor. Da EU vedtok tiltakene, var det fordi unionen står i en verden preget av urettferdig konkurranse, global overkapasitet og økende geopolitisk press. Det er den nye virkeligheten, og i den må Norge navigere klokt, langsiktig og pragmatisk. Å stå utenfor EUs handelspolitikk og tollunion er blitt mer krevende enn da EØS-avtalen ble inngått, men løsningen er ikke å rive ned avtalen som sikrer 450 000 norske arbeidsplasser. Langs samme lest vil mottiltak mot EU, slik enkelte foreslår, både være uansvarlig og skadelig. Vi skal stå opp for norske interesser, men vi skal gjøre det uten å sette norsk næringsliv i fare.

Arbeiderpartiets Europa-politikk bygger på tre enkle prinsipper. For det første skal Norge være en tydelig del av fellesskapet i Europa. Vi skal ikke stå alene. For det andre skal vi bruke EØS-avtalen aktivt til å fremme norske interesser, sikre arbeidsplasser og styrke velferden. For det tredje skal vi kombinere åpenhet med trygghet, både for folks jobber og for nasjonal sikkerhet. Det betyr at vi både forsvaret EØS-avtalen som ramme og samtidig er kritiske og aktive der nye EU-tiltak kan få utilsiktede, negative følger for norsk industri og arbeidsfolk. I en tid der Russland fører en brutal krig mot Ukraina, og der sammensatte trusler, desinformasjon og angrep på kritisk infrastruktur øker, blir Europas evne til å stå samlet avgjørende. EU tar nå et større ansvar for egen sikkerhet og bygger opp en forsvars- og industripolitikk som også

er viktig for Norge. Vi ikke medlem, men vi er EUs nærmeste partner, og det må vi fortsette med å være. For Arbeiderpartiet er det helt sentralt at Norge deltar i europeiske initiativer som styrker vår egen forsvarsevne, motstandsdyktighet og industri. Det europeiske forsvarsfondet, PESCO-samarbeidet og det nye programmet for verdensromteknologi og -beredskap er områder som Norge både kan bidra til og få betydelig igjen på. Men dette kommer ikke av seg selv. Det krever politisk vilje, pågangsmot og forhandlinger, hvor vi viser EU at Norge er en pålitelig og konstruktiv partner.

Skal vi sikre norske interesser i en ny og mer krevende tid, kan vi ikke fortsette som før. Vi må være tidligere ute, bruke mer politisk kraft og ha en helhetlig forståelse av hvor vi må ligge tett på EU, inkludert på områder som faller utenfor EØS-avtalen. Det vil kunne bety at vi i noen tilfeller også må være villige til å møte EU halveis for å få tilgang til ordninger og initiativer som er avgjørende for Norge. Dette er ikke et valg mellom mer eller mindre Europa. Det er et valg mellom innflytelse og avstand, mellom trygghet og sårbarhet, mellom å forme utviklingen og bli formet av den. Arbeiderpartiet velger samarbeid og ansvarlighet, og norske interesser blir best ivarettatt gjennom et sterkt europeisk fellesskap.

Himanshu Gulati (FrP) [10:25:38]: Det er et alvorlig bakteppe når vi ser på vårt kjære kontinent, Europa. Krigen pågår fortsatt på kontinentet vårt, etter 3,5 år, og vi ser utbredelse av alvorlig kriminalitet i mange land, lav økonomisk vekst mange steder og splittelse som skaper stridigheter internt i mange land. Vi ser også i mange land resultatet av en kontrolløs innvandring gjennom flere år og de integreringsutfordringene det nå skaper. Alt dette er en alvorlig kontekst for Europa og viser også viktigheten av at vi klarer å få mer vekst, mer handel og veksten på rett kurs.

Ferrolegeringssaken er alvorlig for Norge. Den er alvorlig for norsk næringsliv, den er alvorlig for privat sektor, for eksportindustrien vår, for velstanden vår, for verdiskapingen vår. Den saken som har oppstått, skaper ny usikkerhet. Mange i næringslivet spør seg: Er dette et enkelttilfelle? Kan tiltakene forsterkes? Hvordan skal man fordele kvoten på den tollfrie delen av handelen?

Norge er ikke medlem av EU, det har det norske folk bestemt, men vi er en del av EØS. Det gjør oss til en del av det indre markedet. Det er heller ikke noe vi har fått gratis sånn sett, vi bidrar mye til denne avtalen, både økonomisk, gjennom innlemmelse av EU-lovgivning og også som en partner på veldig mange områder – både der vi tar vår byrde, og der vi bidrar med å løse de felles utfordringene vårt kontinent står i. Derfor skal vi som utgangspunkt ikke rammes av den type handlinger vi nå ser.

Også utenom det som er rammeverket for EØS-avtalen, er vi en stabil og viktig partner for Europa, spesielt på det som gjelder energi. Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina hadde Europa hatt et betydelig problem med å skaffe den nødvendige tilgangen på energi om det ikke hadde vært for Norges evne til å levere og prioritere Europa.

Det er på tide at regjeringen kommer på jobb for norske interesser. Verken når det gjelder tollsatser og tariffier med hensyn til USA – hvor Norge har endt opp med en større totalprosent enn Europa – eller i denne saken kan man si at regjeringen har lykket med å oppnå det beste resultatet for norsk næringsliv og norske interesser. Det er på tide at vi gjør alt vi kan for å snu det som har skjedd, og hindre at vi ser flere eller forsterkninger av denne type tiltak. Vi må lykkes med å få fram at Norge er en partner – ikke bare innenfor EØS-rammeverket, men også utenom EØS-rammeverket, spesielt som en energipartner. Det er helheten i vårt forhold, vårt partnerskap med Europa, som må vektlegges her for å hindre at vi ser mer av eller en fortsettelse av det tiltaket vi nå har sett.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:29:13]: Industrien vår står i ein dramatisk situasjon. Det akutte problemet er EUs tollmur mot jernlegeringsindustrien vår. Me har heller ingen garanti mot at liknande tiltak blir innførte mot andre delar av vår kraftkrevjande industri.

Det større bildet er trusselen frå høge importerte EU-prisar på straum, noko som vil undergrava Noreg som avansert industrinasjon viss ikkje problemet blir løyst innan få år. EU klarer ikkje å løysa sine egne djupe problem med avindustrialisering, ei avindustrialisering som har skjedd på grunn av ei blind tru på frihandelslogikken og marknadsliberalismen, med høge energikostnader og utflytting av industri som resultat.

I staden for å løysa problema sine vel altså EU å skyva dei over på Noreg og Island. EU prøver no å verna delar av industrien sin ved å straffa den grønaste, mest moderne industrien i verda, med dei absolutt lågaste klimautsleppa. Den meir forureinande industrien, i Slovakia, Polen og Frankrike, skal få fordelar gjennom å stengja ute delar av importen frå den meir miljøvenlege norske industrien.

Det har no òg blitt klart at EØS-avtalen ikkje held det tilhengjarane av EØS heile tida har påstått: at EØS sikrar oss full tilgang til den indre marknaden. Tilliten til EØS er då òg i fritt fall på den siste meiningsmålinga. I denne situasjonen vel utanriksministeren å halda ein tale som lovpriser EU og EØS. Det er nesten ikkje til å tru.

Likevel: Eg er ikkje fyrst og fremst oppteken av å få høyra meir kritiske ord om den feilslåtte politikken EU påfører oss. Det me treng no, er ei regjering som viser

handlekraft. Blikket bør i større grad rettast mot norske arbeidsplassar og norske lokalsamfunn, heller enn mot Brussel. Regjeringa bør kasta kreftene inn på å verna om den faktisk eksisterande grønne industrien vår. I staden håpar dei på at buking og skraping på magisk vis skal få problema til å gå over. Er aversjonen mot å føra ein eigen nasjonal politikk så sterk?

SV meiner det er på høg tid å handla. For det fyrste vil me sikra industrien straum til norske låge prisar og ikkje importerte EU-prisar. Me må ta vare på det konkurransefortrinnet industrien vår har hatt i over 100 år. Industrien må no få fornya langsiktige straumkontraktar til ein pris dei kan leva med.

For det andre vil me styrkja støtta til framleis grøn omstilling og utsleppskutt. Innsatsen må aukast, ikkje trappast ned, som regjeringa føreslår. SV vil ha ein grøn redningspakke for industrien. På lengre sikt er det òg fornuftig å vri delar av eksporten til verda utanfor EU. Det vil tryggja industrieksporten i ei verd som i aukande grad er større enn EU, framfor einsidig å binda oss til masta på eit skip som strever med å halda seg flytande.

Det Noreg og industrien vår treng, er ikkje illusjonar om eit EU som nok aldri var så lysande som tilhengjarane skal ha det til, og som definitivt ikkje går i rett retning. Me ser tydeleg at ytre høgre styrkjer seg i sentrale EU-land – enno eit symptom på at den blinde marknadsliberalismen avindustrialiserer, aukar forskjellar og tek frå folk framtidstru.

Utanriksministeren brukte mykje tid på å snakka om sikkerheit i talen sin. SV er einig i at sikkerheit er meir enn militært forsvar. Nettopp difor var det oppsiktsvekkjande og skuffande at utanriksministeren ikkje nemnde digital sikkerheit eller digitalisering med eit einaste ord, særleg sidan linja frå regjeringa lenge har vore at Noreg ikkje bør ha ein eigen norsk strategi og politikk for å verna oss mot dei internasjonale tekgigantane og sørgja for ein sikker infrastruktur. Heile tida har dei vist til at det er EU som skal ordna opp. Det me ser no, er eit EU som gjev etter for presset frå Trump og dei amerikanske tekselskapa og svekkjer reguleringar på personvern og overvaking.

I staden for å styrkja den digitale suvereniteten tar EU eit steg tilbake og gjer seg sjølv og oss meir sårbar for makta til storselskapa. Då er det på tide å ta meir ansvar sjølve, òg på det digitale området.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:34:34]: Da vi hørte utenriksminister Espen Barth Eide og Høyres kommende leder, Ine Eriksen Søreide, fikk vi en nesegrus hyllest av EU fra begge to og en sterk beklagelse over at det norske folk sa nei til EU i 1972 og i 1994, og den nesegruse hyllesten av EU kommer uka etter at EU har brutt sine avtaler med Norge. Det som er så forunderlig,

når en leser den redegjørelsen som Espen Barth Eide står bak, er at uka etter at EU har opptrådt grunnleggende uryddig, er svaret fra norsk side en enorm hyllest av EU og en enorm hyllest av Ursula von der Leyen.

Samarbeid er selvfølgelig viktig, men å flytte mer og mer makt ut av denne salen, stortingssalen – det folkevalgte Norge – til Brussel er veldig uklokt. Maktutredningen som Øyvind Østerud ledet, påpekte nettopp at det representative demokratiets makt og innflytelse blir mindre og mindre. Det som blir varslet i redegjørelsen fra Espen Barth Eide, er at man nå skal sette dette i høygir, og at EØS-avtalen skal settes på autopilot.

Det som er en stor forskjell mellom da vi diskuterte EØS-avtalen på starten 1990-tallet og i dag, er at EØS går inn på stadig flere områder, og det er forunderlig at den norske ja-siden ikke ser problemene med det. Ta f.eks. regulering av vann og avløp i Norge, f.eks. i Finnmark, Troms og Nordland: Hvorfor skal et regelverk i Brussel regulere det når det ikke gir god effekt, og når det ikke har noe med handel å gjøre? Hvorfor skal Brussel ha noe de skulle ha sagt om hvordan vi skal isolere våre hus og våre bygninger, når det ikke er tilpasset norske forhold? Så sier man at hvis man skal stille krav, eller skal legge ned veto mot det, setter det hele handelssamarbeidet med EU i fare. Det er grunnleggende ulogisk, men det er det som har blitt Høyres og Arbeiderpartiets mantra i den norske debatten.

Det er et brudd også med det som var debatten i 1994. Det var debatt om EØS da, men da den ble vedtatt, var daværende statsminister Gro Harlem Brundtland helt tydelig på at vetoretten er til for å brukes. Men da man hørte på Espen Barth Eide tidligere i dag, ble det framstilt som at hvis man bruker vetoretten, er det et brudd på EØS-avtalen. Den er jo en del av EØS-avtalen! Hvis det ikke var sånn, kan man jo bare – på autopilot – ta imot alt som kommer fra Brussel, uansett om det er i strid med grunnleggende nasjonale interesser. Både Høyre og Arbeiderpartiet bør klargjøre at det å bruke vetoretten er en del av mekanismen i EØS. Det er ikke i strid med EØS, det er en del av mekanismen, og det var en forutsetning. Tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland var krystallklar på det.

EU velger altså å innføre toll på ferrolegeringer og bruker § 112 i EØS-avtalen, men den neste paragrafen, § 113, sier at man skal ha samtaler og dialog mellom Norge og EU, og den neste paragrafen, § 114, legitimerer mottiltak. Igjen blir det, fra Høyre og Arbeiderpartiet, framstilt som om det å bruke mottiltak er i strid med EØS-avtalen, men det er jo i samsvar med EØS-avtalen. Det er EU som nå har valgt å bryte det samarbeidet vi har hatt med EU på dette området siden 1973. Det er ikke Norge som har gjort det.

Hvis svaret EU opplever å få når de opptrer mer bøllete mot Norge, er at vi bare bukker, nikker, neier og snur oss omkring, og ikke sier fra og er tydelig tilbake, blir det selvsagt lettere å gjøre det en gang til. Det mest legitime er f.eks. å si at hvis vi ikke får fri markedstilgang, er det unaturlig at man bare automatisk skal overføre i overkant av 5 mrd. kr årlig gjennom EØS-midlene, og at vi heller fryser deler av dem. Men det må selvfølgelig stå i forhold til det tiltaket som EU innfører mot oss, som det står i § 114.

Vi som land har alt å tjene på et godt samarbeid med våre naboland, og vi har alt å tjene på å ha et godt samarbeid med EU, men vi har ikke noe å tjene på at det blir en automatikk i at det som bestemmes i Brussel, alltid skal vedtas i det norske storting, og at vi, hvis Brussel gjennomfører fiendtlige handlinger mot Norge, også bare skal bukke, nikke og neie. Det er ikke det samme som ikke å ville ha samarbeid, men det er å stå opp for nasjonale interesser og si at også vi må ha noen grenser noen ganger. Det EU har gjort mot Norge de siste 14 dagene, er å krysse en sånn grense, og da må vi også tørre å si tydelig fra.

Bjørnar Moxnes (R) [10:39:40]: Over hele Vesten ser vi kraftige reaksjoner på 30 års nyliberalisme, deregulering og frihandel. Politikken som ifølge høyrekrefte skulle skape velstand og fred, har ført til større klasseskiller, avindustrialisering, arbeidsløshet og håpløshet. Vi ser at krisen i kapitalismen har blitt møtt med sosialisme for dem på toppen, mens regningen er sendt til arbeidsfolk i land etter land. Det blir også stadig vanskeligere å klamre seg fast til den naive overtroen på frihandelens velsignelser. Det ser vi i realpolitikken, der land beskytter sin egen industri: USA, også før Trump, med Biden og Inflation Reduction Act, Kina med sin statskapitalisme, og nå EU.

Dette erkjenner utenriksministeren når han sier at EU har behov for å beskytte sin egen industri mot urettmessig konkurranse, og at EU har rett til å beskytte sin egen industri, men da er spørsmålet: Har ikke Norge også rett til å beskytte sin industri? Om dette sier utenriksministeren ingen verdens ting. EUs interesser står han klart og tydelig opp for – Norges interesser: «största möjliga tystnad». Det må være lov å elske EU av hele sitt hjerte, men forelskelse kan gjøre blind, og det ser vi i denne saken, både fra Arbeiderpartiet og ikke minst fra Høyre.

Når EU beskytter sin industri med å reise en tollmur mot oss, må regjeringen beskytte norsk industri mot EUs strømpriser. Da må regjeringen tilby norske strømpriser til bedriftene som rammes, i stedet for de importerte skyhøye europeiske strømprisene.

I 30 år har EØS-partiene og EU-partiene sagt at denne avtalen sikrer tollfri markedsadgang for Norge. Det har vært selve kronargumentet for den. Det ser vi at ikke stemmer med EUs tollsjokk mot oss. Da må regjeringen ta i bruk hele verktøykassen. Hver gang Rødt har foreslått å ta tilbake kontrollen over kraften med en makspris på strøm til husholdninger og til industri, har det kommet samstemt fra Arbeiderpartiet og Høyre: Det vil være i strid med EØS-avtalen. Vel, nå innfører Tyskland rimelig strøm til tysk kraftforedlende industri. Da må vel Norge også kunne gjøre det samme med norsk kraftforedlende industri.

Dette var jo det norske industrieventyret: Med rimelig strøm fra vår egen vannkraft bygde vi landet. Det var vårt viktigste konkurransefortrinn i over 100 år. Det fortrinnet er for øyeblikket avskaffet sør for Dovre, for ja-partiene har integrert vannkraften vår i EUs mislykkede energimarked, med import av skyhøye europeiske strømpriser. Nå er spørsmålet: Hva skal Arbeiderparti og Høyre-toppene si nå? Hvordan skal de begrunne et nei til makspris på strøm til industrien, som da rammes av EUs tollmur, når EUs sterkeste land, Tyskland, sikrer rimeligere strøm til egen industri?

Og merk følgende gladmelding: Vi trenger ikke bruke et øre i Norge på å subsidiere strømprisen, som Tyskland må gjøre. Det holder å sette et tak, en makspris, på det kraftselskapene kan få lov til å selge strømmen for til kunder i Norge. Eller sagt enda enklere: Det holder i grunnen at norske myndigheter bestemmer at vi skal ha norske priser på norsk strøm til kunder i Norge, i stedet for de skyhøye europeiske strømprisene.

For noen år siden skrev Jan Kjærstad et brev til Jonas Gahr Støre med følgende spørsmål:

«Hvordan kan det ha seg at strøm, levert av selskaper som er 90 prosent eid av det offentlige, og som det koster 12 øre pr. kilowatttime å produsere, er blitt forvandlet til denne rekordhøye regningen?»

Det var et meget godt spørsmål Kjærstad stilte, og det kom veldig dårlige svar fra Støre.

Det er snart bare Norge som tvilholder på at statlig industripolitikk er det verste som finnes – men skal vi virkelig sitte her oppe i nisseluelandet og bare fortsette med å være mer katolske enn paven? Når paven selv starter med rimelig industrikraft, bør Norge også følge etter.

Arild Hermstad (MDG) [10:45:01]: Først en takk for en god analyse og en god redegjørelse fra utenriksministeren, som beskriver godt den tiden som både Europa og Norge står i, og som også sier mye viktig om Europas styrker og muligheter.

Det norske samfunnet er utrolig tett innvevd i EU. Det tas politiske beslutninger i EU på løpende bånd som får store konsekvenser for Norge og for nordmenn. Kort sagt er det sånn at Norge som land står og faller med EU. Hvis EU lykkes, lykkes også Norge. Hvis Norge lykkes, er det ikke sikkert at EU lykkes, men det er i hvert fall en tett sammenheng mellom de to tingene.

Spørsmålet må da være: Vil sjansen for at EU lykkes, noe som tross alt er ekstremt avgjørende for oss, øke dersom vi fortsetter som i dag og står på gangen – og i beste fall har et slags B-medlemskap, en EØS-avtale med lua i hånden? Eller vil det at vi går ut av EØS-avtalen og bruker de neste årene på å prøve å forhandle fram en ny handelsavtale med EU, gjøre at EU har større sjanse for å lykkes? Eller er sjansen for at EU kan lykkes, større dersom vi nå innleder en prosess for å begynne å forhandle om et fullt EU-medlemskap for Norge?

Jeg mener at svaret på det er opplagt: Vi bør komme i gang med en debatt om å forhandle med EU om et fullt medlemskap. Det er bedre både for Norge og for EU.

Noen tror at å være ensom er å være sterk. Sånn er det ikke. Samarbeid er det som gjør oss sterkere, og det er det som sikrer oss i årene framover. Problemet med å sette til side hele EU-debatten er ganske åpenbart, for EØS-avtalen er grunnleggende udemokratisk slik den er i dag. Vi har ikke engang et B-medlemskap, og vi risikerer å rykke nedover og nedover. En konsekvens av det er at de debattene som foregår i EU, de skjer ikke her. Det norske tankesettet, den norske diskusjonen og den norske politiske debatten blir akterutseilt når EU flytter seg. Når de sitter og diskuterer helse, naturpolitikk, klimapolitikk, energipolitikk og etter hvert forsvarskoordinering, regulering av tekgiganter og sikkerhetspolitikk i Europaparlamentet, eller når det jobbes med i Kommisjonen, så skjer det ingenting i denne sal. Det skjer ingenting i de politiske partiene i Norge. Det diskuteres ikke i sentralstyret og landsstyret.

Den svenske debatten ligger langt foran den norske. Den påvirkes av det som skjer i Europa, men det gjør ikke den norske. Her er det lite som gjenspeiler det som skjer. Vi må ta inn over oss at vi har et fjerde forvaltningsnivå i Norge som vedtar en rekke lovreguleringer og ordninger som påvirker Norge, men vi er ikke med. Vi diskuterer ikke det som skjer i dette forvaltningsnivået. Et av områdene dette virkelig er tydelig på, er grønn omstilling. Andre land i Europa er fullt i gang med å tenke sirkulært, med å tenke fornybart. De gjør de tiltakene som skal til for å ta landene sine fra fossilt til fornybart.

Den norske regjeringen har ingen sanne planer. Her skal vi utvikle istedenfor å avvike oljenæringen. Vi skal utsette omstillingen så lenge det går an, og nøye oss med å være en stabil leverandør av fossil energi til EU. Vi risikerer å ende opp som Europas forlatte bensinstasjon.

Vi i MDG mener at vi får mer makt dersom vi deltar. Det er et sterkt sikkerhetsargument her – beredskap. Det er ikke sånn at vi er oss selv nok. Vi trenger samarbeid for å stå opp mot de hybride truslene som kommer fra Russland. Vi er nødt til å delta i kampen mot de antidemokratiske kreftene som nå er på frammarsj i mange land, også i Europa. Vi er nødt til å delta i diskusjonen om hvordan vi skal regulere de multinasjonale selskapene, tekngigantene osv., som man først og fremst kan gjøre gjennom felles regulering i EU.

Europa og Norge står i en kamp for frihet og demokrati. Norge er nødt til å være med fullt og helt, ikke stykkevis og delt. Det er det mest ansvarlige valget, og det er det som er det tryggeste valget for nordmenn og for Norge akkurat nå.

Jonas Andersen Sayed (KrF) [10:50:13]: EØS-avtalen har tjent Norge godt i over 30 år. Den har vært svært viktig for handel, klima, utdanning, Europas posisjon i verden og en lang rekke andre viktige punkter. Eldringutvalgets EØS-utredning slo også fast at Norge er godt tjent med å være en del av et fritt og åpent europeisk marked. Samtidig mener KrF at EØS-avtalen ikke er perfekt, og den reflekterer også at det er en avtale der en har funnet et kompromiss. Likevel er KrF tydelig på at EØS-avtalen bør ligge fast.

Betydningen av tilgang til det indre markedet er stor. Det gir norske bedrifter tilgang til 440 millioner mennesker. For norske eksportbedrifter er dette i mange tilfeller helt avgjørende. Den årlige eksporten mellom landene i det indre markedet var på 4 100 mrd. euro i 2024. KrF er opptatt av et konkurransedyktig og bærekraftig norsk næringsliv, og det indre markedet er derfor en viktig begrunnelse for KrF når vi sier at EØS-avtalen må ligge fast.

Det er derfor svært bekymringsfullt at EU nå har besluttet å innføre minstepris på store deler av norsk ferrolegeringseksport. KrF er tydelig på at dette er et klart brudd med EØS-avtalen. Det er ingen tvil om at det hindrer fri flyt av varer i det indre markedet, og det vil kunne gå hardt ut over norske arbeidsplasser. Jeg vil rette en stor takk til den norske utenriktjenesten, som virkelig har gjort en grundig innsats for å nå fram med det norske synet på dette, og selv om en ikke nådde fram, må vi forholde oss til at det var det som skjedde. Den tolkningen som EU-landene landet på, vil kunne ha store konsekvenser også for andre varegrupper. Det er bra at Europakommisjonens president, Ursula von der Leyen, har gitt muntlig beskjed om at dette var et engangstilfelle, men det er likevel grunn til bekymring. Von der Leyen bestemmer ikke dette alene. Rådgiveren til EUs handelskommissær Maroš Šefčovič hadde forrige uke, etter avstemningen, et møte med EFTA-/EØS-delegasjo-

nen i Brussel. Der var han tydelig på at EØS-avtalen ikke var endret, men at verden var endret, og han argumenterte der for at det neste kunne være et tiltak på skrapaluminium.

Konsekvensene av en sånn innstilling fra EU i den videre handelspolitikken vil kunne være store. Det er ingen tvil om at norsk industri og industrien til flere av EU-landene på flere områder er i direkte konkurranse. Norge må si tydelig fra, og vi må i større grad enn det regjeringen har vist, vise at vi mener alvor.

Kristelig Folkeparti er imot at Norge skal holde tilbake strøm eller gass til EU. Det ville vært altfor radikalt og vil true helt avgjørende energisikkerhet. Derimot mener Kristelig Folkeparti at det er grunn til å holde tilbake en del av EØS-midlene i den situasjonen som vi er inne i nå. I vårt alternative budsjett foreslår derfor KrF å fryse EØS-midler for én og en halv milliard kroner for neste år.

Kristelig Folkeparti er ikke motstander av EØS-midlene, men dette handler om å vise at der vi er nå, må vi innføre et moderat mottiltak for tydelig å vise vår posisjon. Det vil være mulig uten at det får de største konsekvensene. Det holder ikke med regjeringens framstøt med enda mer god stemning og høye kanapeer. KrF er en sterk forsvarer av EØS-avtalen, og da må vi sørge for at den består av de fire frihetene.

Vi ønsker et velfungerende samarbeid med Europa, som bygger på gjensidig respekt. Det er viktig bl.a. når det gjelder klima. At EU har fått på plass et velfungerende kvotesystem og stiller betydelige krav, er viktig. Samtidig ser vi at norsk integrasjon på enkelte punkt kan være utfordrende. Eksempelvis vil kravene etter LULU-CF-forordningen og avskogingsforordningen være krevende med tanke på norsk skog og hogst. I tillegg til at referansebanene er krevende, er det uheldig om en ikke skiller mellom beregningen av å hogge et tre for så å plante et nytt, og det å hogge et tre og legge asfalt.

Det europeiske samarbeidet gjennom EU, Europarådet og OSSE har brakt landene og folkene i Europa nærmere hverandre og bidratt til fred og stabilitet, økonomisk vekst og demokrati. Norge må ha en europapolitikk som bidrar til fortsatt demokratibyggning og gode fellesløsninger på viktige områder. Mange av dagens største utfordringer kan bare løses hvis vi samarbeider tett med andre europeiske land og i våre nærområder.

Guri Melby (V) [10:55:40]: La meg først takke utenriksministeren for en god og grundig redegjørelse. Jeg opplever at kjernen i redegjørelsen egentlig handler om at vi ikke har opplevd en så stor internasjonal usikkerhet siden andre verdenskrig. Da er det viktig at Stortinget, men også folk, har et ærlig bilde av hvordan forholdet vårt til nabolandene våre er. Jeg synes utenriks-

ministeren sier mye klokt om det, og jeg deler også analysen: Det er blitt mer krevende å være EU, og det er også blitt mer krevende å være Norge.

EØS-avtalen har tjent oss svært godt siden 1994 og bidratt til sterk økonomisk vekst i Norge, men vi ser at det er flere av dagens utfordringer som ikke dekkes av EØS, og vi har selv valgt disse utfordringene ved å stå utenfor EU. Jeg må si jeg reagerer på beskrivelsene av denne redegjørelsen som en slags nesegrus beundring av EU. Jeg opplevde den som en realistisk beskrivelse av konsekvensene av vårt selvvalgte utenforskap.

Vi er altså enig i analysen, så hovedforskjellen mellom Venstre og regjeringen er at vi sier: Når det blir mer krevende å være Norge, la oss gjøre noe aktivt med det. La oss ta grep som styrker Norges situasjon internasjonalt, grep som styrker både EU og vår innflytelse i Europa, framfor å fortsette som passive mottakere av regelverk.

Regjeringen, derimot, mener at vi skal leve med den krevende situasjonen og manøvrere så godt vi kan. Vi skal støtte regjeringen i det arbeidet, la det ikke være noen tvil om det, men jeg mener likevel at vi er nødt til å ta et større ansvar enn som så. Risikoen med å fortsette som før innebærer f.eks. flere forsvarsprogrammer som vår forsvarsindustri ikke får være med på. Det betyr at vi kan gå glipp av mange norske arbeidsplasser, ikke minst arbeidsplasser som kan være med og styrke vår egen sikkerhet. Det betyr også risiko for toll på flere varer, som f.eks. aluminium.

Venstre mener det er på tide å knytte Norge tettere til EU. Vi trenger å gjøre mer enn bare å håndtere begrensningene EØS-avtalen gir oss, og som samfunn må vi stille oss et fundamentalt spørsmål: Er dagens modell, der Norge kobler seg til EU gjennom EØS-avtalen fra 1994, fortsatt den beste for å ivareta våre interesser og våre verdier i 2025 og i framtiden?

Derfor fremmet vi tidligere denne uken et forslag om å utrede norsk EU-medlemskap, for det liberale å gjøre er å søke mer kunnskap før vi eventuelt tar nye avgjørelser. Det er nå svært lang tid siden folkeavstemningen i 1994. Europa er ikke det samme, Norge er ikke det samme, verden er ikke den samme, og det å basere framtidens politikk på gårsdagens premisser er rett og slett ikke ansvarlig, og det kan neppe sies å være den sikreste veien mot trygghet.

Jeg må også si at mitt håp om at vi nå kan føre en mer kunnskapsbasert, nøktern debatt, der vi ikke går i skyttergravene, er betydelig svekket etter denne debatten. Når vi opplever at EØS-motstanderne omtaler EU på en måte som er så langt fra virkeligheten som det jo er, tror jeg ikke vi bidrar til en opplyst debatt. Jeg hører f.eks. representanten Moxnes beskrive den økonomiske utviklingen i Europa som svært negativ – når vi altså vet

at østutvidelsen har gjort at østeuropeiske land har hatt en økonomisk vekst som er helt enorm. Innbyggerne har tredoblet inntektene sine siden 1990-tallet. Også Vest-Europa har hatt en fantastisk økonomisk vekst, med en økning i inntekter på 24 pst. Hvordan man da kan beskrive Europa som en slags bakevje med industridød, er for meg helt ubegripelig.

Det er helt åpenbart at EU og Europa har sine utfordringer, og derfor fører også EU en offensiv politikk for å løse de utfordringene, men det tjener faktisk ingen at vi fører en debatt basert på falske premisser. Når representanten for det sosialistiske partiet SV tar til orde for mindre handel med Europa, mindre samarbeid med de landene som deler våre verdier, de landene som faktisk fører en offensiv klimapolitikk, de landene som vil bevare frihandelsinstituttet og en internasjonal rettsorden, hvem er det vi skal handle mer med da? Er det de framvoksende autokratiene, er det de framvoksende autoritære lederne vi skal rette oss mot? Det er rett og slett helt umulig for meg å forstå at sosialistisk orienterte partier i Norge kan tenke på den måten.

Min appell er: La oss kunne snakke faktabasert og saklig om både utfordringer med EØS-avtalen, utfordringer med EU-medlemskap og utfordringer med vårt utenforskap, men la oss snakke til folk – la oss ikke bare snakke på en måte som vekker nettrollene i kommentarfeltene, men på en måte som faktisk gjør at folk, og Stortinget, får et bedre kunnskapsnivå om vårt forhold til Europa.

Frode Jacobsen hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:00:54]: Det er en viss spennvidde i denne debatten, så jeg har lyst til å understreke et par ting fra innledningen og kommentere noe av det som har blitt sagt. Vi får sikkert flere anledninger til det i løpet av debatten i dag.

Dette var ikke på noen som helst måte en nesegrus hyllest til noe annet enn å stå opp for norske interesser. Det er helt riktig, som bl.a. representanten Moxnes sier, at vi må stå opp for norsk næringsliv, norske interesser og norske arbeidsplasser, men da må jeg minne om at veldig mye av norsk industri, inkludert denne, men også veldig mye annen norsk industri, er eksportindustri. For å kunne eksportere må man for det første kunne produsere. For det andre må man kunne ha et marked, og problemet her er jo markedsadgang. Så hvis man tror at problemet med tilgang på markeder for ferrolegeringer kan løses med mer handelskrig og mer konflikt med EU, finner man ikke mange allierte i norsk industri. Det kan jeg si, for vi har spurt, og jeg har ikke registrert at noen representanter for norsk industri har ment at svaret er straffetiltak, som ville lage et større problem overfor EU.

Det skal imidlertid ikke være noen tvil om at vi har vært tydelige på dette, og det er jo nettopp fordi at det som særlig bekymrer oss, er eventuelle følgevirkninger om dette skulle skje på andre felt. La meg da være tydelig på hva EU har sagt: De har sagt at ingen slike tiltak er på gang. Vi må ikke blande dette med eksport fra EU av skrapaluminium. Det er altså ingen slike tiltak som her og nå truer med å treffe vår aluminiumseksport til EU. Men jeg har også sagt at det er viktig å være ærlig på at vi ikke har garantier, og det er derfor vi må jobbe hardt for å sørge for å maksimere vår markedsadgang på disse områdene.

Det er riktig at det i EØS-avtalen artikkel 114 er rom for mottiltak. Hadde det tjent norsk industri, og hadde regjeringen og jeg ment at det ville være en fordel for norsk industri, kunne vi ha brukt dem. Vår vurdering er at det ville virke stikk mot sin hensikt, og det er grunnen til at vi ikke gjør det. Men vi skal bruke alle de mekanismene vi har, inkludert de konsultasjonene vi har rett til, ifølge EØS-avtalen artikkel 113, for å se hvordan dette utvikler seg i praksis.

Som representanten Foshaug har sagt på en god måte: Arbeiderpartiets tilnærming til dette er å forsvare avtalen her hjemme, men også ute i EU, og sørge for at den er godt kjent og forstått hos våre viktigste partnere, bruke den, inkludert instrumentene i den, og supplere den.

Representanten Vedum hevdet at EØS-avtalen går inn på stadig nye områder. Nei, EØS-avtalen gjør det den skal gjøre. EU, derimot, går inn på mange nye områder. EUs virkefelt har utvidet seg kraftig, og det er også grunnen til at den tidligere omtalte representanten Vedum, da han var finansminister i samme regjering som meg, samarbeidet med meg, statsministeren og alle andre om å innføre en rekke nye tilleggsavtaler – f.eks. på forsvar og sikkerhet, på industrisamarbeid, på grønn omstilling – fordi EU utvider seg. Jeg vil også takke for samarbeidet om å innføre 2 037 rettsakter i de årene Vedum var finansminister. Det var et godt arbeid, men vi trenger å sette opp farten enda litt mer når det gjelder dette. Her har alle regjeringer fulgt samme linje. Vi er nødt til å leve opp til det EØS-avtalen krever av oss, og vi skal også kreve vår rett.

Det blir snakket en del om industrikraftregimet i Tyskland. Her tror jeg representanten Moxnes har forelest seg på en artikkel i Klassekampen som – med all respekt for en god avis – ikke var spesielt presis. For det første kunne de ikke regne om fra eurocent, for 5 eurocent er ikke 15 øre, men over 60 øre. Dette er noe Tyskland forsøker å få til med EU-kommisjonen, og det kan hende det blir godkjent. Da må det erstatte CO₂-kompensasjonen, og det ville være svært problematisk for norsk industri.

Uansett kan man allerede i dag, som industri i det dyreste området, NO₂, tegne avtale om en fastpris som er betydelig lavere enn det Tyskland vil komme ned til hvis de skulle få gjennomslag for dette. Norge har et system med fastprisavtaler, og det er tilgjengelig i dag: 64 øre i NO₂, som er det dyreste området. Problemet er at selv om strømmen var gratis – og her har representanten Søreide helt rett – må man fortsatt ha et marked. Jeg besøkte Elkem Bremanger for noen måneder siden. De fortalte at 1 pst. av det de produserte, gikk til Norge, mens 99 pst. gikk til utlandet, i all hovedsak til EU. Da er det en fordel at man faktisk har adgang til EU, og det er derfor EØS-avtalen er så viktig for norske arbeidsplasser.

Presidenten [11:05:49]: Det blir replikkordskifte.

Himanshu Gulati (FrP) [11:06:02]: I april sa Ursula von der Leyen at Norge er og vil forbli i EUs indre marked. Mitt spørsmål til statsråden er: Ser han noen forskjell på det som ble sagt den gangen, og det vi nå opplever av tiltak fra EU?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:06:21]: At Norge er i EUs indre marked, er det jo absolutt ingen tvil om. Vi er faktisk mer integrert i EU enn noe annet ikke-medlemsland, sammen med de andre EØS-landene. Det problemet vi har nå, og hvor vi har vært veldig tydelige med å markere vår posisjon, dreier seg om en tolkningsstrid i forholdet mellom det vi er med på i det indre markedet, og det vi med viten og vilje har valgt å stå utenfor, nemlig den felles handelspolitikken og tollunionen. Det er uomtvistet at EU etter WTO-avtalen har rett til å innføre beskyttelsestiltak for sin industri under de forholdene som nå er, med overproduksjon i Asia og dumping. Vårt argument er at EØS-avtalen burde sikre oss mot at det også traff oss, og der er det altså to ulike tolkninger. Jeg mener at vår er riktig, men det er altså et uavklart spørsmål. Det har oppstått fordi vi har et bakenforliggende problem, som er en internasjonal handelsorden som er i ferd med å gå i oppløsning, i forhold til det vi er vant med. Men at vi er i det indre markedet, er det ingen tvil om.

Himanshu Gulati (FrP) [11:07:23]: Jeg takker for svaret og vil følge opp med å spørre om utenriksministeren tror det er sannsynlig at de tiltakene vi nå har opplevd, kan bli snudd. Og mener han at man har lyktes med å få fram overfor EU hvilken viktig partner, helhetlig sett, Norge er når det gjelder f.eks. energileveranser? Vårt partnerskap med EU går jo langt utover kun det EØS-rettslige.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:07:53]: Prinsipielt sett er svaret på det første spørsmålet ja, for dette er jo tiltak som er begrenset i tid. De skal jo ikke

være der for alltid, men vi skulle gjerne sett at de ble avviklet raskest mulig. Vi har da disse konsultasjonene hver tredje måned, som vi har rett til etter EØS-avtalen artikkel 113. De vil vi selvfølgelig bruke, for da må EU-kommisjonen komme tilbake og forklare at disse, etter deres syn, fortsatt kan forsvares. Sånn sett vil vi jobbe videre med det.

Når det gjelder det at vi nå er energistormakten i Europa, så opplever jeg at det er veldig godt kjent i EU. Det er viktig. Det har også bidratt til mer strategisk autonomi knyttet til f.eks. en mykere avvikling av den russiske eksporten, så det opplever jeg er godt kjent. Dette er også noe vi tjener enormt mye penger på. Det har jo vært svært gunstig for norsk økonomi at energiprisene i en periode var veldig høye. Nå er de på vei nedover igjen, og det er bra for hele den europeiske økonomien, inkludert oss. Men dette er de godt kjent med, ja.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:09:09]: I redegjørelsen hoppet utenriksministeren nokså elegant over de fem siste rettsaktene på energiområdet. På NRK, i Politisk kvarter i dag morges, sa utenriksministeren at regjeringens garanti om å ikke innføre fem av åtte rettsakter i ren energi-pakken i inneværende stortingsperiode ikke er et brudd på EØS-avtalen. Det ville ha vært veldig interessant om utenriksministeren kan bekrefte det utsagnet her i Stortinget. Jeg tillater meg da, for ordens skyld, å sitere fra EØS-avtalen artikkel 102:

«For å sikre rettssikkerhet og ensartethet innen EØS skal EØS-komiteen treffe beslutning om endring i et vedlegg til denne avtale så nær som mulig i tid etter at Fellesskapet har vedtatt tilsvarende nytt regelverk.»

Kan utenriksministeren bekrefte at det å la være å innføre rettsaktene om fire år fra nå ikke er et brudd på EØS-avtalen?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:10:07]: Det jeg har sagt, er at vi ikke har snakket om å legge ned noe veto mot disse. Vi er fortsatt i dialog om dem, og vi har synspunkter på dem. Vi er, som nevnt i forrige svar, en stor aktør på energifeltet. Vi mener at det er manglende samsvar mellom kart og terreng, og vi registrerer at det i EU også finnes en del EU-land, ikke minst Sverige og Finland, som deler våre syn på noe av det som ligger i styringssystemet for energi. Derfor er vi i en samtale med EU-kommisjonen som er sammenfallende med den diskusjonen som pågår i EU. Mens det er uavklart, utsetter vi implementeringen av disse konkrete direktivene i ren energi-pakken.

Det har under mange regjeringer – både regjeringer Eriksen Søreide har sittet i, og regjeringer jeg har sittet i – vært mange etterslep, som har ligget veldig lenge, f.eks. når det gjelder GMO, som vi nå tar unna. Vi har vel i og

for seg alltid hatt det sånn at det er en del direktiver som ikke har blitt implementert så raskt som artikkel 102 tilsier, men vi har altså ikke sagt at vi skal ha en evigvarende stopp for disse. Vi ønsker å ha den dialogen, for dette er viktige, tunge spørsmål der vi har sterke interesser.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:11:17]: Det er helt riktig at Norge til enhver tid har et visst etterslep, men som jeg var inne på i min innledning, er dette et et villet etterslep. Det er rett og slett et løfte fra regjeringa i valgkampen om å la være å oppfylle våre forpliktelser de neste fire åra. I det perspektivet lurer jeg på om utenriksministeren kan forklare litt nærmere for Stortinget hvordan regjeringa allerede i januar i år, da statsministeren gikk ut med denne beslutningen, hadde klart å komme fram til at «så nær som mulig i tid» betyr tidligst i 2029–2030?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:11:55]: Jeg må nesten gi det samme svaret. Deler av ren energi-pakken var åpenbart både gunstig og i hvert fall helt uproblematisk for Norge, helt samsvarende med våre interesser. De ble implementert. Så er det deler av ren energi-pakken som har å gjøre med styringssystemet for kraft i Europa, hvor vi f.eks. mener at Tyskland – for å ta kanskje det største eksempelet av flere – som er det første landet vi kommer til når vi går ned fra det fullintegreerte, nordiske kraftsystemet, opererer med én budsone eller én prissone, mens det hadde vært svært mye bedre for utviklingen av kraftsystemet i hele Europa om det ble endret. Det er et faglig begrunnet synspunkt som jeg tror veldig mange i kraftnæringen deler med oss og Sverige og Finland. Det er en av grunnene til at vi ikke har vært klare til å implementere dette ennå, men vi er i aktiv dialog med EU om det. Energiministeren var i Brussel så sent som på fredag og møtte Dan Jørgensen, som er EUs energikommissær, om disse spørsmålene.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:13:00]: Regjeringas forklaringer på dette framstår etter min oppfatning ganske lite troverdige. De framstår mer som en politisk konsesjon til andre partier eller interne forhold. Det som gjør det lite troverdig, er at regjeringa har sagt at de, uansett hva som skjer i EU, kommer til å vente i fire år med å implementere disse direktivene. Dette er rettsakter, hvor fire av de fem ikke kan endres, nettopp fordi de er forordninger. Spørsmålet er hva regjeringa gjør dersom de norske interessene står i veien for implementering, som regjeringa mener de gjør – selv om de ikke har klart å forklare hva det går ut på. Hva hvis dette løses i løpet av et år? Hva vil da være regjeringas linje, vil man fortsatt la være å implementere? Det er viktig å huske på, for ordens skyld, at regjeringa har flertall i Stortinget for å implementere disse direktivene.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:13:59]: Som representanten Eriksen Søreide vet, opererer jo i dag f.eks. Nord Pool, som ligger i Norge, og som er kraftbørsen for store deler av dette systemet, på det regelverket som er det mest moderne regelverket uansett, for det er der hele markedet er. Men det er forhold rundt styrings-systemet av energi hvor vi mener vi har kloke faglige innspill, basert på veldig lang erfaring. Husk at Norden var foregangsregion i verden når det gjaldt å fullintegre sine kraftsystemer. Det har lært oss en god del om hvordan et slikt stadig mer fornybart kraftsystem helst bør styres. Der mener jeg at det er solide, gode argumenter for at EU i enda større grad bør lære av de erfaringene vi har gjort, ikke minst når det gjelder det tyske kraftsystemet, som jeg har snakket om. Hvis hele regelverket blir slik vi ønsker, er vi jo i en ny situasjon, men dette er et av de områdene der vi velger å ta en mer grunnleggende dialog med EU. Så jobber vi nå med å få unna veldig mye annet regelverk som har ligget for lenge, og for øvrig gjennom mange regjeringer.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:15:18]: Regjeringa har i lang tid vegra seg for å regulera tekgigantane gjennom norsk lovgjeving og utvikling av alternativ til den digitale infrastrukturen som internasjonale storselskap eig og kontrollerer. Regjeringa har i staden vist til at all sårn politikk skal utviklast i EU. No tek altså EU eit steg tilbake og gjev etter for press frå Trump og dei amerikanske tekgigantane, og tanken om digital suverenitet står svakare.

Ser regjeringa no behovet for òg å føra ein nasjonal politikk for trygg digital infrastruktur?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:16:07]: Hvis det er ett felt som ikke egner seg spesielt godt for regulering i et marked på 5,5 millioner mennesker, så er det ting som har å gjøre med det globale nettet og moderne teknologi. Det er grunnleggende sett tre alternative modeller for å tenke rundt dette: Det er den kinesiske, den amerikanske og den europeiske.

Det å stå sammen med Europa, som har GDPR, som har en rekke personvern hensyn, og som har svært mange kriterier som man ikke ser i verken den amerikanske eller den kinesiske tilnærmingen til dette, i å ta vare på dette, mener jeg er det mest fornuftige vi kan gjøre. Men det er ikke en passiv tilpasning. Digitaliseringsministeren er sterkt engasjert i disse samtalene i Europa. Også i den verden, som ble beskrevet i flere innlegg, som er en mye hardere og tøffere verden, er det masse press fra USA. Det er ingen hemmelighet. Jeg tror det presset ville være betydelig større hvis vi skulle klare oss helt på egen hånd, enn hvis vi står sammen med dem som er oss våre nærmeste i tenkningen rundt dette.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:17:24]: I denne stortingsperioden kommer vann- og avløpsdirektivet til å måtte tas stilling til av den norske regjeringen. Der kom det en rapport til regjeringen som viste at i enkelte kommuner kunne gebyrkostnadene øke med i overkant av 20 000 kr per abonnent. Det var de høyeste kostnadene som ble framvist i den rapporten som Miljøverndepartementet fikk fra Miljødirektoratet.

Når man ser at det ikke har noen ting med handel å gjøre, kan det da være aktuelt for regjeringen å bruke den vetoretten som Gro Harlem Brundtland løftet fram i debatten om norsk EØS-medlemskap i oktober 1992?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:18:05]: Det aner meg at representanten Slagsvold Vedum vet svaret på dette, for dette diskuterte vi hyppig da vi satt i regjering. Det er altså ikke slik at de begynner å regulere dette nå. Dette har vært regulert i mange år i EU. Det som skjer, er at reguleringer vi for mange år siden sluttet oss til, nå blir strengere. Da er det ikke vetoretten som er relevant, men vi har altså, i tråd med det vi i fellesskap ble enige om, fått til både noen utsettelse av implementering og noen litt svakere krav. Det betyr at Norge har bedt EU om å regulere litt mindre strengt, f.eks. utslipp av nitrogen til vann.

Men det er altså slik – og her tror jeg vi alle som har hatt noe med en regjering å gjøre de siste 30 årene, skal ta litt kollektiv skyld – at vi har de dårligste rensekravene i hele Nord-Europa. Oslofjorden dør, bl.a. fordi vi ikke har gjort den rensingen vi burde ha gjort, og nå må vi ta det igjen. Det hadde vært billigere om vi hadde fulgt reglene tidligere, men nå blir det strengere regler, og vi må forholde oss til det. Dette er jo rett og slett for å ta vare på naturen rundt oss og gjøre opp for oss når vi slipper ut våre etterlatenskaper i kloakken.

Bjørnar Moxnes (R) [11:19:26]: Jeg lurar på om Barth Eide kom i skade for å framstille sitt elskede EU på en litt negativ måte. For det kunne virke som om statsråden sa at hvis Norge skulle gjøre noe så uøst som å sørge for rimelig kraft til en fornuftig pris til norsk industri, så blir markedsadgangen til EU satt i spill. Det er jo nytt, hvis det er sårn at det å ha et industrikraftregime skulle forandre på det. Vi er fullt klar over markedsadgangen. Den har vi hatt siden 1973. Tollfriheten for industrivarer kom ikke med EØS-avtalen, den kom langt tidligere. Den må kombineres med levelige strømpriser for industrien. Hvis ikke vil det på sikt bli kroken på døra for norsk industri. Vi har nå fått skyhøye europeiske strømpriser takket være Arbeiderpartiet og Høyres energipolitikk.

Spørsmålet er: Hvorfor kan ikke Norge sikre rimelig strøm til norsk industri uten å risikere markedsadgangen til EU?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:20:30]: Jeg kan ikke helt forstå at jeg kan ha blitt forstått sånn, men poenget er at vi kan sikre billigere strøm. Det er ved å bygge ut nok strøm, slik at vi får en god balanse mellom tilbud og etterspørsel, og det er ved å legge til rette for at det kan inngås fastpriskontrakter for industrien og Norgespris for forbrukerne. Er det noe vi driver med, så er det jo det. Derfor er den strømmen som er tilgjengelig i markedet for norsk industri, betydelig billigere enn den er f.eks. i Tyskland – selv om dette industrikraftregimet som Moxnes og Klassekampen er så begeistret for, skulle bli innført.

Så vi har en gunstig konkurransesituasjon, men det jobbes hele tiden med å få til en bedre balanse i dette, og da vil jeg vise til mine svar på dette med energidirektivene. Det er bl.a. den type hensyn som gjør at vi mener at vi skal vente litt med å implementere deler av dem. Så vi står opp for norsk industri også der.

De problemene vi har snakket om her, har ingenting å gjøre med prisen på strøm. Vi har jo tilgang på markedet. Det er litt sånn «klippe klippe» fra Rødt her, for når vi sier markedsadgang, så kommer Rødt med strømpris, og det var ikke det som var problemet akkurat her.

Arild Hermstad (MDG) [11:21:47]: Som kjent har Norge knyttet seg til EUs klimapolitikk for å nå målene for 2030. For å nå klimamålene har EU vedtatt en rekke pakker og en rekke forordninger og regler. De skal bidra til å nå klimamålene, det er altså selve politikken som skal ta oss dit. En av disse er ren energi-pakken. Norge har vist usedvanlig stor sendrektighet med å innføre dem, og som representanten Søreide også var inne på, har Norge bevisst tenkt å ikke innføre noe, uten noen spesielt god grunn, annet enn at man har sagt det i en valgkamp.

Når Norge opptre på den måten, hva er utenriksministerens vurdering av det? Hva betyr det for mulighetene for at både Norge og EU skal nå sine klimakutt? Blir de lavere eller høyere som følge av at Norge ikke innfører den politikken som skal nå og lede fram til målene?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:22:48]: Jeg vil minne om at når det gjelder de direktivene i ren energi-pakken som kanskje har mest å gjøre med å få ned utslipp, f.eks. fornybardirektivet, så er det implementert. For øvrig lå vi ganske godt an på forhånd også, til og med med bygningsenergidirektivet og flere andre, som vi jo tar inn.

Jeg er enig i at det er viktig at den europeiske klimapolitikken og den europeiske energipolitikken henger nøye sammen. Det er helt riktig. Overordnet sett er det slik at vi trenger et samarbeid om energi i Europa

også for å løse Europas klimautfordringer. Så mener vi, i likhet med Sverige og Finland, som tidligere nevnt, at vi har noen erfaringer med styring av et internasjonalt strømsystem, og dette kan være lurt også for landene i EU. Her er vi for øvrig helt enig med ACER, som har nøyaktig samme syn som oss, nemlig at det bør bli flere prissoner i Tyskland. Det er noe de gjør for at man skal kunne bruke mer fornybar energi og mindre fossil energi.

Guri Melby (V) [11:24:02]: Jeg er trygg på at utenriksministeren har vært på like mange bedriftsbesøk som meg, og jeg er også ganske trygg på at han har hørt mye av det samme som det jeg får høre. Det er egentlig oppsummert i ett ord: forutsigbarhet. Det er det næringslivet ber om, ikke minst industrien og den industrien som nå har blitt rammet av toll, som ofte er en kapitalintensiv industri som også er avhengig av langsiktige investeringer.

De fleste av disse bedriftene har utenlandske eiere, som jo hele tiden gjør vurderinger av hvor det er best å investere pengene. Skal de gjøre det i Norge, der de har dyktige produsenter som lager gode varer som kan selges på et marked, men hvor man nå ser at det er en usikkerhet i hvorvidt de får solgt de varene på et marked?

Mitt for så vidt enkle, men også kompliserte spørsmål til regjeringen er: Hvordan greier vi å gi næringslivet og ikke minst industrien den forutsigbarheten som de trenger for å fortsette å skape arbeidsplasser over hele landet?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:25:04]: La meg si at jeg er helt enig med representanten Melby i at dette kanskje er det viktigste problemet i denne saken. Nå er det mer og mer som tyder på at den konkrete effekten av tiltakene som EU kom med i forrige uke, er begrenset – noen mener til og med positiv – for norsk industri, fordi prisen på varene vi eksporterer, vil gå opp. Selv om volumet kanskje går litt ned, får man mer penger til sammen.

Problemet er nettopp forutsigbarheten. Problemet er om dette skaper et inntrykk av at dette er noe som kan skje om igjen, noe som kan skje på nye felt, at det fortsetter lenger enn nødvendig, og at EØS-avtalen ikke er en så trygg ramme som den har vært. Da kan jeg i hvert fall si med absolutt sikkerhet at de forslagene som Senterpartiet og Rødt, og faktisk til og med Kristelig Folkeparti, kommer med her, i hvert fall vil virke mot sin hensikt. De øker usikkerheten istedenfor å svekke den, så vi kan begynne med å ikke høre på dem. Etter det mener jeg at det er ved å jobbe systematisk med våre EFTA- og EØS-partnere og EU-siden om å redusere usikkerheten mest mulig, og det opplever jeg at vi er i gang med. Jeg har også vært opptatt av å være ærlig på at forskjellen på hva

vi er med på og ikke med på, er blitt større på grunn av verdenen der ute.

Presidenten [11:26:13]: Replikordskiftet er avsluttet.

Rune Bakervik (A) [11:26:33]: La oss spole tilbake til 1994, til det som kanskje var den mest splittende debatten i moderne norsk historie – tilbake til mandag 28. november. Da ble det klart at jeg sto på den tapende siden og måtte innse at selv om salige professor Frank Aarebrot klarte å overbevise meg om at norsk EU-medlemskap var det eneste rette, så altså flertallet annerledes på dette spørsmålet. Norge valgte som kjent å stå utenfor EU. I stedet valgte vi å lene oss på EØS-avtalen fra 1992.

EØS-avtalen klarte i hvert fall to ting: Den både bidro til å forene et splittet folk og ikke minst har den i over 30 år fungert helt som den skulle, nemlig som en hjørnestein for norsk økonomi og arbeidsliv.

Når vi i dag står i den mest alvorlige situasjonen siden andre verdenskrig, med krig i Europa, økt proteksjonisme og stormaktsrivalisering, sier det seg selv at dette ikke er tiden for å rokke med det som faktisk gir oss trygghet. Dette er tiden for å stå sammen med våre naboer, sammen med våre europeiske venner.

La meg være krystallklar: EØS-avtalen er vår viktigste avtale. Den har gitt norske bedrifter markedsadgang, norske arbeidstakere trygghet og norske kommuner inntekt til velferd. Den har bidratt til høy sysselsetting og til reallønnsvekst.

Hva er så alternativene? Mer byråkrati, mindre forutsigbarhet og færre rettigheter? Vel, britenes brexit-avtale er et skrekkeeksempel, noe vi overhodet ikke skal kopiere. Når EU nå innfører beskyttelsestiltak på ferrolegeringer, er vi dypt uenig i det. Samtidig er det ikke Norge og EØS-landene EU her ønsker å beskytte seg mot, men billige varer fra Asia. Med en sånn uttalt intensjon må vi ikke falle for fristelsen til å svare med straffetiltak mot EU.

EØS-avtalen har heller ikke noen juridiske snarveier. Nei, vi er nødt til å finne politiske løsninger på det som i bunn og grunn er en politisk avtale. Det har vi klart tidligere, både med tilleggsavtaler, med mer samarbeid og ikke minst ved å bygge tillit. Mer tillit er nøkkelen i den tiden vi lever i. Vår regjering, med våre statsråder, er ute i verden og bygger tillit hver uke og hver dag.

Dagens verdenssituasjon bringer landene i Europa nærmere hverandre. Vi utvikler et tett sikkerhetssamarbeid, og vi står sammen mot Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina. Vi må altså se sammenhengen mellom økonomisk sikkerhet og nasjonal sikkerhet. Norge og EU samarbeider tett om utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. Dette samarbeidet utfyller også vårt NATO-medlemskap og gir oss styrke i møte med ytre

trusler. I en tid med krig og uro må vi bygge mer forsvar, men vi må også bygge mer tillit, ikke rive den ned med en spiral av mottiltak.

Avslutningsvis vil jeg takke utenriksministeren for en god og ærlig EØS-redegjørelse. Ja, vi kommer i større grad til å merke konsekvensene av at vi står utenfor EU, og vi kommer til å diskutere vårt forhold til Europa enda mer framover. Det er bra, men la oss vokte oss for å gjen-ta 1990-tallets splittende debatt. Det gagner i hvert fall ikke Norge i den tiden vi lever i nå.

Arbeiderpartiet står fast på EØS-avtalen. La det være klinkende klart. Vi skal bruke og utvikle de mulighetene som ligger i den.

Trond Giske (A) [11:31:25]: Det er 80 år siden frihetsvåren 1945, og da fanger og flyktninger kom hjem og skulle bygge et nytt Europa og et nytt Norge, hadde de ett overordnet mål: Denne katastrofen måtte aldri skje igjen. Det hadde de tre hovedstrategier for å sikre. Den første var en sterk forsvarsallianse, hvor USA, Storbritannia og Kontinental-Europa garanterte for hverandres sikkerhet, og Norge sluttet seg til denne i 1949. Den andre var at man knyttet landene tettere økonomisk sammen, ikke bare gjennom Kull- og stålunionen, men også gjennom Marshall-hjelpen, og etter hvert gjennom et felles indre marked. Norge sluttet seg til det 1. januar 1994. Den tredje, og kanskje den viktigste, var at man måtte forhindre at den økonomiske krisen og sammenbruddet som 1930-tallet hadde vært preget av, og kollapsen i tilliten til etablerte partier og institusjoner, skulle skje igjen, og det gjorde man gjennom å bygge velferd og folkestyre.

Jeg vet ikke om det er tilfeldig, men på samme tid som de siste tidsvitnene fra 1945 går ut av tiden, er alle disse tre strategiene under press. Russland har gått til krig mot Ukraina og forsøker å ta hele eller deler av landet med makt, tollbarrierer og handelskrig er blitt et virkemiddel i internasjonal økonomi, og vi ser at millioner av mennesker på vårt eget kontinent mister troen på etablerte politiske partier og systemer, føler manglende innflytelse og ikke minst manglende framtidstro og økonomisk trygghet. Det får skremmende mange til å slutte opp om ytterliggående partier, som har tatt makten i noen land og leder på meningsmålinger i andre.

Vi må holde fast på disse tre store strategiene, for det første NATO som vår sikkerhetspolitiske plattform. Det er vel unødvendig å si at partier her i salen er imot NATO, men jeg vil advare sterkt mot det, også til dem som tenker at EU skal være en erstatning for dette. Jeg er helt enig med NATOs tidligere generalsekretær, Jens Stoltenberg, som advarer mot å bygge opp parallelle militære strukturer, for det vil være fordyrende og vanskeligliggjøre NATOs arbeid.

For det andre må vi holde fast på den økonomiske integrasjonen. Gjennom EØS-avtalen har vi ikke bare tollfrihet i EU, men kanskje det viktigste: Når en vare eller en tjeneste er godkjent i Norge, kan den fritt selges i hele EØS-området. Man kan bare forestille seg byråkratiet hvis hver enkelt vare fra Norge skal gjennom en godkjenning i alle EU-land – hvis man da ikke hadde et felles marked – eller verdikjedene som tar biter av forskjellige produkter og setter dem sammen. Det ville gjort alt forenklingsarbeidet vi driver på med, helt bortkastet, for det ville ført til en enorm økning av bedriftenes byråkrati.

Så er det noen som sier at vi kan lage en ny avtale, at vi skal sette oss ned og forhandle og lage en helt ny avtale. Vel, den gangen vi laget EØS-avtalen, var det 12 EU-land og 6 EFTA-land, ganske jevnbyrdige. I dag er det altså 27 EU-land og, hva skal vi si, ett og et halvt EFTA-land på EØS-siden, Norge, Island og Liechtenstein. Det er ikke sikkert at det er vi som kommer vinnende ut av en ny forhandling. Det kan jo hende at Polen, Tsjekkia, Slovakia, Romania, Bulgaria, alle disse landene som ikke var med i 1994, faktisk har noen krav å stille i en ny forhandling.

Jeg mener også at EØS-avtalen trues av de overivrige EU-tilhengerne, som på inn- og utpust sier at EØS-avtalen er utilstrekkelig. Det bidrar også til uforutsigbarhet. Det er nesten sann at det virker som enkelte gleder seg over at vi nå, etter 32 år, først fikk en sak hvor EU lager noen beskyttelsestiltak. Ja, det er ikke heldig, og det er en del av det bildet hvor man prøver å beskytte sin egen industri mot internasjonal konkurranse, som små land som Norge vil tape på, egentlig kanskje alle. Men da kommer til sjuende og sist det tredje punktet: menneskenes økonomiske utrygghet, globaliseringen som treffer veldig ulikt dem på bunnen i forhold til dem på toppen, og vår jobb med å sikre velferd, innflytelse og folkemakt.

Det siste har vært min viktigste grunn til å stå utenfor EU, for jeg tror denne kolossen, med beslutninger veldig høyt oppe, fjerner beslutningene fra folk flest – men disse tre strategiene må vi altså slutte opp om, og det gjør virkelig ikke alle partier i denne salen.

Monica Nielsen (A) [11:36:35]: I verdenssammenheng er Norge et lite land, med en sterk økonomi og gode forutsetninger for videre vekst. Det er viktig for velstanden og for gode lokalsamfunn rundt om i landet. Lokalt næringsliv, fra Nordkapp i nord til Lindesnes i sør, skaper arbeidsplasser, verdier og varer som eksporteres.

Majoriteten av norsk eksport går til land i Europa, samtidig som Europa er vår sterkeste handelspartner for importen. For vårt næringsliv er forutsigbarhet og muligheter til å konkurrere med andre land på jevne vilkår

avgjørende. Her spiller EØS-avtalen en sterk rolle, ved at vårt næringsliv gis tilgang til EUs indre marked, samtidig som flere regelverk bidrar til at våre bedrifter kan konkurrere på mer like vilkår med bedrifter i andre europeiske land.

I dagens verdensbilde, i en urolig verden og med krig i Europa, er viktigheten av samhold og samarbeid i Europa ytterligere styrket, både fordi krigen påvirker verdensøkonomien, ved at varer er blitt dyrere og etterspørselen etter materiell har økt, og fordi landene styrker forsvarsevnen, bl.a. med flere forsvarssamarbeid på tvers av landegrensene.

Betydningen av økt samhandling både økonomisk og sikkerhetspolitisk er forsterket av at vi lever i en urolig verden. Det bakteppet, samt at vi må forvente at krigen i Ukraina vil påvirke norsk økonomi i årene som kommer, styrker viktigheten av EØS-avtalen for Norge, men den er ikke perfekt. Vi er sterkt uenig i EUs beslutning i ferrolegeringssaken. Den viser at europapolitikken også er i endring, og den viser viktigheten av arbeidet regjeringen gjør med EØS- og EFTA-landene for å ivareta norsk næringsliv og arbeidsplasser. Den jobben er og vil bli svært viktig for å sikre norsk næringsliv og vekst og utvikling i hele landet.

Remi Sølvberg (R) [11:39:19]: Tidlig på 2000-tallet var jeg på togstur i England, og det var en selsom opplevelse. Overgangen fra trygge, røde NSB-tog i gamlelandet til den engelske floraen med forskjellige tilbydere, togselskaper med forskjellige logoer, design, billettluke, tjenester og prissystemer og ikke minst mengden innstilte og forsinkede tog var formidabel. I dag har vi et lite stykke England i Norge, nærmere bestemt på Sørlandet.

Dette tar meg til det som nå står som det mest mislykkede samferdselsprosjektet i nyere tid, nemlig jernbanereformen. Den ble solgt inn som et moderne løft basert på EUs grunnidé om at markedet alltid løser alt, at oppsplitting, konkurranse og anbud skulle føre til lavere pris, bedre punktlighet, mer effektiv drift osv. I dag ser vi hva som skjedde: mer byråkrati, dårligere punktlighet, høyere kostnader – et jernbanesystem som henger dårligere sammen, oppstykket av trafikkpakker som hindrer effektiv drift.

Dette er ikke bare et resultat av feilslått politikk, dette er et resultat av blind tro på EUs markedslogikk, en tro som aldri burde vært importert til vårt land. Når ESA nå forsøker å presse Norge enda lenger inn i denne modellen, skulle man tro at alle partier som er opptatt av norsk selvstyre, ville stilt seg på Norges side, men slik er det altså ikke.

Fremskrittspartiet, som gjerne pynter seg med å være et EU-skeptisk parti, stiller seg på ESAs og EUs side.

De heier fram konkurranse og en oppsplitting med styring fra Brussel. Når ESA åpner sak mot Norge fordi regjeringen ikke har fulgt jernbanedirektivet til punkt og prikke, er FrPs reaksjon å kritisere regjeringen og tale Brussels sak. De stiller seg dermed ikke bare i opposisjon til regjeringen, men til norsk folkestyre. At et parti som sier de vil stå opp mot EU, støtter EUs angrep på norsk jernbanepolitikk, er både paradoksalt og trist.

Resultatet for jernbanereformen taler for seg selv. Statens kostnader per reisende har økt, det er mer byråkrati, et voksende antall direktørstillinger osv. Vi som tar toget hver dag, merker dette på kroppen.

Flere land har reversert privatiseringen og gått tilbake til statlig drift. Land som Tyskland, Nederland, Frankrike, Danmark og Finland bruker i stor grad direktetildeling til statlige selskap, slik Norge også nå vil gjøre. Det er fordi vi ser at konkurranse ikke fører fram.

For Rødt er svaret tydelig: Vi må gjenreise jernbanen med én samlet etat som har ansvar for alt fra infrastruktur til vedlikehold. Norge fortjener en jernbane som fungerer, et demokrati som ikke presses av EU-logikk, en jernbane styrt av folkevalgte, ikke av ESA, og et land som tør å stå opp for sitt eget folkestyre.

Synne Høyforsslett Bjørnbæk (R) [11:42:38]: Jeg vil takke utenriksministeren for redegjørelsen. Samtidig viste den med all tydelighet hvorfor Norge trenger en helt ny kurs i europapolitikken. I over 30 år har Norge tilpasset seg EUs regelverk, og det til tross for at det norske folk har sagt nei til EU-medlemskap to ganger. Da Norge tilsluttet seg EØS i 1992, ble det hevdet at avtalen ikke ville gripe inn i norsk politikk, og at den kun skulle sikre oss adgang til det europeiske markedet. I dag vet vi at dette ikke stemte. EØS gir ikke noen garanti for markedstilgang, og Norge har gitt fra seg kontrollen over avgjørende deler av energi-, arbeidslivs- og næringslivspolitikken. EUs beskyttelsestiltak rammer nå industrien i Mo i Rana, i Kvinesdal, i Sauda og i mange andre lokalsamfunn knallhardt. Vi snakker her om tusenvis av arbeidsplasser. Da er det helt på sin plass å utvise handlekraft.

Utenriksministeren snakket om mer samarbeid i en urolig tid, men det Norge mangler, er ikke mer EU. Det vi mangler, er mer demokrati og større nasjonal handlefrihet. Den sittende regjeringen, med statsminister Jonas Gahr Støre i spissen, har et særlig ansvar i så måte. Det var bl.a. Støre, den gang 32 år gammel og rådgiver for Gro Harlem Brundtland, som forhandlet fram EØS-avtalen, en avtale som billedlig talt ble tredd ned over hodet på det norske folk.

Vi kan og bør samarbeide bredt internasjonalt, og det gjør vi allerede, men vi trenger ikke å underordne oss Brussel for å få det til. Rødt mener det vil være i norsk

interesse å erstatte EØS-avtalen med en handelsavtale. Inntil det skjer, bør vi i det minste bruke veto retten når EU truer norske interesser, enten det gjelder strømmarkedet, landbruket eller forsøk på å overstyre norsk arbeidsliv. Det kan vel tenkes at det ikke er så uansvarlig likevel, men tvert imot betimelig, å vurdere noen mottiltak når EU direkte rammer norsk industri.

Rødt mener at tiden er inne for en grunnleggende debatt om Norges forhold til EU. Vi kan samarbeide tett med Europa uten å svekke det norske folkestyret, og vi kan sikre fremtiden for arbeidsplasser og lokalsamfunn gjennom demokratisk kontroll over våre felles ressurser.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:46:00]: Det har vært en interessant debatt på mange måter, og jeg synes kanskje det er spesielt interessant å registrere hvordan de partiene som er mest mot EU og også mot norsk EØS-medlemskap, er de partiene som også blir mest rystet over at EØS-avtalen ikke beskytter oss når vi trenger det. Det er også de partiene som er mest mot at EU innfører toll, som er mest for at Norge skal innføre toll. Særlig representanten Vedum har uttrykt en viss forferdelse over at EU i saken om ferrolegeringer bryter med EØS-avtalens artikler 10, 11 og 12, som forbyr kvantitativ import og eksportrestriksjoner mellom avtalepartene. Jeg helt enig i at det EU har gjort, er både feil og skadelig for Norge, men man kan jo lure på hvor Vedum – og for så vidt resten av Støre-regjeringa – hadde gjemt bort EØS-avtalens artikkel 19 da de innførte toll på poteter og gulrøtter.

Det er også på sin plass å minne om – som representanten Guri Melby gjorde – at debatten vi skal ha, må holde seg til det som er faktagrunnlaget, og så kan vi være rykende uenige om konklusjonen på det. Likevel har vi alle et ansvar, og da Trygve Slagsvold Vedum mente at utenriksministeren og jeg hadde en nesegrus hyllest av EU, er det en kritikk jeg for så vidt tar med knusende ro. Han mente også at vi hadde en sterk beklagelse over folkets nei. Vel, jeg synes det i den sammenheng er på sin plass å minne om at både Høyre og Arbeiderpartiet sa klart fra før folkeavstemningen i 1994 om at vi kom til å respektere folkets svar, uansett om det var ja eller nei. Det eneste partiet i Stortinget som nektet å følge folkets stemme, det var Senterpartiet, som sa fra på forhånd at om det ble et ja, kom de likevel til å være imot – så så mye for folkestyret, altså.

Et siste poeng: Industrien trenger markedsadgang. Jeg har ikke hørt én bedrift eller organisasjon ta til orde for at Norge skal innføre straffetiltak mot EU i en eller annen form. Jeg spør igjen: Hvem har bedt om det, og hvilket problem skal det løse? Det grunnleggende problemet for de partiene som nå er mest ivrige etter at man skal innføre straffetiltak mot EU, er jo at det også er

de partiene som er mot hele EØS-avtalen. De er mot den markedsadgangen som veldig mye av norsk industri er bygd opp på de siste 31 årene, forutsetningen om markedsadgang på like vilkår, felles standarder og felles regler. Det hjelper ikke å snakke om billige kraftkontrakter eller straffetiltak mot EU så lenge det grunnleggende problemet for disse partiene består, nemlig at de ikke ønsker at Norge skal ha den markedsadgangen vi har gjennom EØS-avtalen.

Bjørnar Moxnes (R) [11:49:17]: Det er en barne-sang som heter «Blåmann, Blåmann, bukken min», eller noe sånt. Den kan døpes om til «Stråmann, Stråmann, bukken min», når man hører på disse euforiske EU-tilhengerne i denne sal. Rødt er mot norsk EU-medlemskap, akkurat som et flertall i befolkningen. Det betyr verken at Rødt eller folkeflertallet er mot å handle med EU. Tvert imot: Rødt og det norske folk ønsker å handle med EU, som vi har gjort i mange, mange tiår, og også tollfritt lenge før vi fikk EØS-avtalen. Vi fikk jo tollfri adgang fra 1973, med frihandelsavtalen, som vel Jens Evensen forhandlet fram, etter at folket første gang sa nei til medlemskap i EU.

Vi får her høre påstander om at Rødt ønsker handelskrig mot EU. Da vil jeg be representantene fra Høyre og Ap forklare på hvilken måte Rødt har bedt om handelskrig mot EU. Det vi har bedt om, er: Når EU beskytter sin industri – som er deres rettighet, jf. utenriksministeren – hva med tiltak for å beskytte norsk industri ved å tilby norske strømpriser til denne industrien, framfor de importerte skyhøye europeiske strømprisene? På hvilken måte vil et sånt tiltak stanse markedsadgangen til EU? Hvorfor er dette å lage handelskrig mot EU? De henger jo ikke på greip, disse stråmennene som altså dyttes fram av Eriksen Søreide og Barth Eide i denne sal.

Man skulle nesten tro, når man hører på Ap og Høyre, at norsk industri oppsto 1. januar 1994, da avtalen om EØS trådte i kraft. Det gjorde den ikke. Bakgrunnen for at vi har norsk industri, er i hovedsak én ting: at vi i sin tid tok politisk kontroll over kraften, fra utenlandske oppkjøp, og sørget for at man kunne etablere industri langs hele kysten vår. Så har vi hatt markedsadgang i mange, mange tiår, lenge før EØS-avtalen, og vi ønsker naturligvis fortsatt markedsadgang for industrien, for vi skjønner jo at man må selge varene. Og så må Ap skjønne at det må være mulig å produsere varene også i en ganske kald og mørk steinrøys langt mot nord, langt fra verdensmarkedene, der vi har ett grunnleggende konkurransefortrinn, og det er den rimelige strømmen fra den rene, fornybare vannkraften. Det er dette Arbeiderpartiet, sammen med Høyre, har avskaffet som fortrinn sør for Dovre, ved å bygge gigantiske eksportkabler til England og til Tyskland, og ved å underlegge oss ACER.

Vi må ta tilbake kontrollen over kraften for å kunne sikre industrien i framtiden, og samtidig naturligvis ha handel med EU også i framtiden.

Guri Melby (V) [11:52:35]: Definisjonen på eufori er en sterk følelse av lykke, velvære og oppstemthet. Jeg kan si til representanten Moxnes at selv om jeg deler en stor entusiasme for det europeiske prosjektet, er det verken lykke eller oppstemthet jeg føler når jeg tenker på EU. Jeg har egentlig lyst til å oppfordre representanten til at vi avslutter bruken av den type merkelapper. For meg handler tettere samarbeid med Europa om å sikre norske interesser. Det handler ikke om mine indre følelser, eventuelt oppstemthet eller velvære, men rett og slett om hva jeg helt kynisk mener er den beste måten å ta vare på både norske arbeidsplasser, det norske demokratiet og friheten vår på. Hvis representanten kan avslutte dette, skal jeg også slutte å kalle representanten en fanatisk EØS-motstander – så kan vi bli enige om det videre framover. Jeg tror denne debatten er best tjent med at vi unngår den type flåsete merkelapper og heller snakker om realiteten.

Det jeg da har lyst å utfordre de saklige EØS-motstanderne på, er hva som er alternativet. Representanten Remi Sølvsberg var oppe her og beskrev sin togreise gjennom Storbritannia. Jeg har lyst til å utfordre representanten på om han har gjentatt den togreisen etter brexit og merket seg litt flere ting enn bare hva slags farge det var på togene, men hvordan det faktisk går med Storbritannia etter utmeldelsen av EU. For tallenes tale er ganske klar: Produktiviteten går ned. Særlig små og mellomstore bedrifter ser nå at de har vanskeligere med å få markedsadgang. Det har blitt et stort byråkrati som de må forsere. De får lavere pris, mindre betalt og må jobbe hardere. Inntektene går også ned. Det er anslått at britiske lønns-mottakere vil få en redusert inntekt på flere tusen pund innen 2035 som en direkte konsekvens av brexit. Det anslås at 40 000 arbeidsplasser har forsvunnet.

Så konsekvensen av deres utenforskap er ganske dramatisk, og da snakker vi altså om et stort land som har vært i stand til å skaffe seg handelsavtaler med de fleste land som er en del av EU. Norge er et lite land. Bare å se for seg at vi skulle gjennomføre det samme her, og hva det betyr for de i dag ca. 400 000 arbeidsplassene som er direkte avhengige av dette markedet, kunne jeg gjerne tenke meg å utfordre Rødt, Senterpartiet og SV på. Det er dessverre også krefter i Arbeiderpartiet som har tatt til orde for å reforhandle EØS-avtalen. Selv om Trond Giske sto her nå og sa at den avtalen ikke burde reforhandles, tok han senest i august til orde for nettopp det.

Det vi kommer tilbake til, er: Hva kan regjeringen gjøre for å gi norsk næringsliv den forutsigbarheten de

trenger, når både deres samarbeidspartier og også krefter innad i eget parti ikke vil være med på å gi dem det samme?

Mahmoud Farahmand (H) [11:55:47]: Jeg vil takke utenriksministeren for redegjørelsen. Det er helt klart en farligere verden, det er mer utrygt. Det som overrasker meg i den situasjonen vi er oppe i, er at både SV og Rødt uttrykker stor sympati med norsk industri og vil beskytte den, men alt det de foreslår, vil skade norsk industri.

Jeg kommer fra Telemark. Vi har eksportert til Europa siden 1200-tallet. Det er Norges eldste eksport. Det er lenge før 1973! Realiteten er at jeg ikke møter en eneste industrileder eller industriarbeider i Grenland eller Telemark som vil gå til krig mot EØS. Ingen av dem vil det, være seg Yara, Eramet, Inovyn, Berget, Ulefos Jernværk eller alle de andre i Telemark. De vil ikke gå til krig mot EØS og EU. Ja, det som har skjedd nå med tollene, er svært dumt. Det påvirker Telemark direkte. For hver industriarbeidsplass som er i Telemark, er det fem andre arbeidsplasser i leverandørindustrien.

Hvis Rødt og SV vil gå til krig mot EU og EØS, slik de gir uttrykk for, lurar jeg på hvordan de skal kompensere for det. SV tok i sitt innlegg til orde for at de skal finne nye markeder utenfor EØS. Det synes jeg er ganske interessant. Hvem skal vi eksportere til? Hvilken del av verden skal vi eksportere til, der vi har konkurransedyktige vilkår, og der norsk industri også kan trives?

Jeg synes det er veldig spennende å sitte her og høre på alt som blir sagt, men det som slår meg, er at det ikke er noen realisme i de forslagene som kommer fra SV og Rødt. Det de foreslår, vil skade norske interesser, det vil skade norsk industri. Det vil ikke beskytte norsk industri, det vil skade arbeidsplassene, og det vil gjøre oss mer avhengig av eksport til totalitære regimer. Det tror jeg man skal ha med seg når man kommer med disse forslagene. Jeg tror ikke en eneste industrileder eller industriarbeider i Telemark vil støtte det Rødt og SV foreslår.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:58:21]: Jeg fikk litt déjà vu fra mine ungdomsår da jeg hørte om krisen i kapitalismen – eller «krisa i kappitalismen», som det het den gangen – som ble brukt så ofte av Rødts forgjengerparti AKP (m-l) at det ble forkortet til KIK, slik at man slapp å si det hele tiden. Her har faktisk Moxnes et poeng: Det er en krise i kapitalismen nå, i den forstand at den regelstyrte frihandelen som vi har tjent så uendelig bra på som en liten, åpen økonomi, er i dyp trøbbel.

Det er også riktig – og der vil jeg gi Moxnes rett – at de 30 årene med globalisering vi nå har lagt bak oss, også skapte stor ulikhet. Globaliseringen gjorde egentlig to

ting: Den skapte masse vekst, og verdens og nesten alle lands BNP gikk opp, men så gikk ulikheten også opp.

Det som har vært veldig fint med den norske, nordiske og særlig nordeuropeiske tilnærmingen til dette, som avviker fra f.eks. den anglosaksiske og mange andre lands, er at vi har kombinert fordelene med en åpen frihandel – nemlig adgang til markeder og at vi har etablert oss slik at det meste av det vi produserer, går til utlandet, og det meste av det vi konsumerer, kommer fra utlandet – med en klok fordelingspolitikk og distriktspolitikk som har tatt hele landet i bruk. Det dreier seg altså om sammenhengen mellom en aktiv offentlig sektor som har lagt til rette for fordeling, og et næringsliv som har kunnet være en vellykket deltager i en globalisert økonomi.

Fra første dag etter andre verdenskrig har vi vært med det på arbeidet, som Trond Giske illustrerte svært godt, også for å bidra til å åpne markedene. Vi var med som et av landene som etablerte GATT – altså Generalavtalen for tolltariffer og handel – som var forgjengeren til Verdens handelsorganisasjon, WTO, for å bygge ned 1930-tallets høye tollmurer. Vi var med og etablerte WTO, vi var med og etablerte EFTA i 1960, og etter hvert slo EFTA og EU pjalten sammen i EØS, nettopp fordi vi trenger den markedsadgangen.

Det vi imidlertid er uenige om, er at en helt sentral del av premisset for at dette har lyktes, er at vi har adgang til markedene på en regelstyrt måte. Det vi nå ser, er at på grunn av de trendene både representanten Moxnes og jeg observerer, blir EU mer opptatt av å beskytte sin industri, noe de prøver å gjøre i tråd med WTO-avtalen, og de kommer selv til at de må gjøre det på en måte som treffer alle land. Alle land som har handelsavtaler, rammes jo åpenbart alle som én, så det hadde i hvert fall ikke hjulpet. Vi har da, mener vi, et argument i EØS-avtalen, og det er det vi jobber videre med.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:01:26]: Jeg har fire sluttpoenger som jeg vil innom.

Punkt én: Det er litt overraskende at EU-parlamentet vedtok og ba EU-kommisjonen jobbe aktivt for at Norge skulle bli EU-medlem, noe jeg mener at EU-parlamentet ikke har noe med, og som heller ikke EU-kommisjonen har noe med. Norge må ta sine valg. Det er det norske folk som skal vurdere hva som tjener norske interesser best. Den grunnleggende EU-politikken som vi i Senterpartiet har, er at man flytter makt ut fra det norske folkevalgte organet Stortinget til Brussel, og det argumentet blir dessverre bare bedre og bedre, for Brussel tiltar seg mer og mer makt. Det har vært en nordisk linje at man ønsker et smalere og mer effektivt EU. Nå eser EU ut, og det er særdeles negativt for oss som tror på et levende folkestyre.

Så til Ine Eriksen Søreide og hennes slags raljering om toll på poteter og gulrøtter – på gulrøtter blir det for så vidt ikke endret, men på poteter: Poenget er at næringsmiddelindustrien er Norges største fastlandsindustri. I de avtalene vi har med EU, har vi full frihet til å ha vår egen tollpolitikk på landbruk, og vi har overholdt de avtalene vi har, til punkt og prikke, også i samsvar med WTO-avtalen. Men så skal Høyre av en eller annen grunn, hver gang man har gjort forbedringer for å sikre norsk næringsmiddelindustri og sikre norsk matproduksjon, raljere over det og sette det opp mot andre norske interesser. Det er forutsigbart, det er trygt, og det er innenfor de internasjonale avtalene Norge har, men Høyre har en spesiell hang til å kritisere alt som har med norsk matproduksjon å gjøre, også den nye og kommende Høyre-lederen. Det er en trist tradisjon som Ine Eriksen Søreide ønsker å fortsette.

Så til vetoretten: Hvis en går tilbake til innlegget til Gro Harlem Brundtland fra debatten om den norske EØS-avtalen, den avtalen i oktober 1992, så var hun veldig tydelig på at det er en rett avtalen gir oss. Det er bare å gå inn i referatene. Men når jeg hører Espen Barth Eide i dag, og også når jeg hører Ine Eriksen Søreide, virker det som de mener at vi ikke har den retten, at nå er poenget at alt som kommer fra EU, skal tas med automatikk. Der håper jeg regjeringen kan klargjøre at den veto retten selvfølgelig er reell, og at veto retten ikke bare er en utsettelsesrett, men at den er en rett fordi Norge er en suveren stat og selv bestemmer hva vi mener.

Avslutningsvis til diskusjonen om ferrolegeringer: Det er ikke Norge som har gjort noe feil – det er EU som har gjort noe feil, det er EU som har brutt de avtalene vi har hatt siden 1973 om at det skulle være tollfrihet. Da må også de som er mest nesegrus beundrende overfor EU, tørre å si fra, sånn at man forsvarer norske interesser og ikke prøver å bortforklare hva EU har gjort.

Presidenten [12:04:18]: Representanten Bjørnar Moxnes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bjørnar Moxnes (R) [12:04:35]: Jeg fikk et håp om at det var tre minutter, men ålreit, jeg får være kort.

Jeg vil takke for historieleksjonen om AKP m-l fra Barth Eide og om krisen i kapitalismen. Det er interessant, sånn historisk sett, men det relevante er jo at systemet er i krise, og at stadig flere – til og med i USA, i kapitalismens hjemland – ser til sosialisme. Det er mer populært enn kapitalisme blant demokrater under 30 år, til og med i USA, så det er kanskje verdt å se litt mer på samtiden enn på fortiden.

Jeg merket meg at det ikke ble gjentatt at Rødt ønsker handelskrig mot EU, og det er bra hvis det er notert behørig, både fra Arbeiderpartiet og fra Høyre.

Da gjenstår egentlig bare spørsmålet om hvorfor det er så vondt og vanskelig å skulle sørge for at den som nå rammes av EUs tollmur, får tilbud om strøm til et rimelig og norsk prisnivå, framfor de importerte, skyhøye europeiske strømprisene.

Presidenten [12:05:40]: Representanten Ine Eriksen Søreide har også hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:05:58]: Jeg tar meg ikke veldig nær av at Trygve Slagsvold Vedum mener jeg føyer meg inn i en trist tradisjon, men representanten Vedum må faktisk tåle å høre hva som er paradoksene i hans egen politikk, og hva som er konsekvensene av hans egen politikk.

Hvis man først skal snakke om veto retten, reservasjonsretten eller hva man ønsker å kalle det, må man bare være klar over at det å bruke den, det å si nei, har en konsekvens. Det er ikke sånn at den ikke kan brukes, men konsekvensen av å bruke den er altså at det berørte vedlegget av avtalen, som det heter, settes ut av spill – med alle konsekvenser det har for norsk næringsliv, for markedsadgang og for industrien.

Jeg vil også ha meg frabedt at det framstilles som at både Arbeiderpartiet, Høyre og andre her i salen bortforklarer hva EU har gjort. Tvert imot, vi er dypt uenige i det. Samtidig står vi her og snakker om norske interesser. Det å prøve å framstille det som om de som er for EU-medlemskap, er mot norske interesser, og de som er mot EU-medlemskap, er for norske interesser, må vi altså bare slutte med.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:07:27]: Jeg vil bare begynne med å takke for en god debatt. Det er vel opptil flere representanter som har beholdt det standpunktet de hadde før de kom inn i salen, men det er likevel fint å ha en løpende runde om vårt viktigste forhold. I den verden vi nå lever i, gjelder det å forstå hva vi er med på, hva vi ikke er med på, og hva vi eventuelt kan gjøre med det.

Jeg har bare et par kommentarer til. Siden jeg var enig med Moxnes i stad om at KIK faktisk eksisterer, vil jeg også si at jeg er enig med representanten Vedum i et viktig poeng. Vedum og jeg var våpenbrødre for en del år siden da han var landbruksminister, jeg var utenriksminister og vi innførte ostetoll. Da mente vi at vi hadde rett til dette, men det ble bestridt av EU-siden. Jeg hadde tøffe samtaler med den daværende handelskommissæren, Karel De Gucht, for å forklare at dette var innenfor regelverket. Jeg mener vi vant den debatten, og ostetollen består, fordi vi faktisk brukte regelverket til å innføre en toll som beskytter landbruket.

Jeg er sterkt enig i at skal vi ha et landbruk i hele landet, trenger vi både tollvern og subsidienivå. Det gir også et stort rom for å utvikle det landbruket. Det er helt i tråd med avtalen. Likevel: Man kan ikke både være for det og mene det er helt urimelig at andre også bruker toll. Det vi gjør, er å utfordre en tolkning. Det er altså en tolkningsstrid vi har – en alvorlig tolkningsstrid. Vi er uenig med EU, men vi tester altså grensene for hva den felles handelspolitikken og tollunionen vi ikke er med i, gjør, og hva EØS-avtalen gjør. Det er en viktig avklaring, for vi trenger nettopp den forutsigbarheten.

Eriksen Søreide svarte godt på det med veto. Det finnes en mulighet for ikke å ta inn en del av regelverket, men det har nettopp de konsekvensene. Jeg vet ikke om noen i norsk industri som synes vi skal gjøre det nå. Hvis noen finner noen, kan de ringe og si fra, men det er ikke mitt inntrykk.

De som har sluppet litt lett unna i denne debatten, er KrF. Jonas Andersen Sayed mente at vi skal holde tilbake EØS-midler. Det ville for det første være et klart brudd på avtalen. Da er det liksom ikke noen tvil om at det er et brudd. Jeg har også lyst til å minne om at de midlene ikke går til Brussel, de går til demokratiltak, til rettsvern, til minoritetsrettigheter. Vi er faktisk nå den største bidragsyteren til å holde sivilsamfunnet oppe i land hvor dette er utfordret. Det er de som vil tape hvis vi skal bruke EØS-midlene som straffetiltak. Det mener jeg er uttrykk for en slags Ole Brumm-politikk, for her sier KrF først at de slår ring om EØS-avtalen, og så skal de begynne å slå hull på den ved å gå løs på noe av det viktigste i vårt forhold til de mindre bemedlede EU-landene, som er at vi tar et medansvar for deres utvikling, all den tid vi har tjent så mye på selve EØS-avtalen.

Presidenten [12:10:27]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Dermed er dagens kart ferdig debattert. Stortinget tar nå pause, og i samsvar med den annonserte dagsordenen vil det bli votering klokken 14.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 12.11.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl. 14.

President: Masud Gharakhani

Votering

Presidenten [14:00:00]: Stortinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1, debattert 27. november 2025

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og stedfortredere til Riksrettsutvalget (Innst. 31 S (2025–2026))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Som medlemmer av Riksrettsutvalget for tidsrommet 1. desember 2025–30. november 2031 velges:

1. Hans Frode Kielland Asmyhr, Frogner
2. Fredric Holen Bjørdal, Ørsta
3. Kristin Krohn Devold, Oslo
4. Kjerstin Wøyen Funderud, Våler
5. Arve Lønnum, Oslo
6. Hadia Tajik, Oslo

Som stedfortredere til Riksrettsutvalget for tidsrommet 1. desember 2025–30. november 2031 velges:

1. Kirsti Leirtrø, Ørland
2. Åse Michaelsen, Lindesnes
3. Kristin Halvorsen, Oslo
4. Tobias Drevland Lund, Kragerø

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 2, debattert 27. november 2025

Debutt om utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2025 (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 25. november 2025)

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker i 2025, holdt i Stortingets møte 25. november, vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [14:00:34]

Referat

1. (135) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tone Wilhelmsen Trøen, Mahmoud Farahmand, Haagen Poppe og Margret Hagerup om å innføre en ordning med rett til informasjon, for å beskytte kvinner mot voldelige partnere (Dokument 8:50 S (2025–2026))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
2. (136) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigurd Kvammen Rafaelsen og Kai Steffen Østensen om endring av overgangsbestemmelse i ekomloven (Dokument 8:47 L (2025–2026))
3. (137) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune

- Midtun og Bjørn Larsen om en mer restriktiv politikk for sekundærbosetting og bosetting av innvandrere (Dokument 8:48 S (2025–2026))
4. (138) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun og Bjørn Larsen om å ikke gi kollektiv beskyttelse til stridsdyktige menn fra Ukraina (Dokument 8:49 S (2025–2026))
 5. (139) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur, Erna Solberg, Tage Pettersen, Ove Trellevik, Margret Hagerup og Monica Molvær om en oppgavegjennomgang for å starte avviklingen av fylkeskommunen (Dokument 8:51 S (2025–2026))
 6. (140) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur, Erna Solberg, Tage Pettersen, Kari Sofie Bjørnsen, Erlend Larsen og Nikolai Astrup om bedre tjenester for innbyggerne gjennom mindre statlig detaljstyring (Dokument 8:52 S (2025–2026))
Enst.: Nr. 2–6 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
 7. (141) Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Dokument 3:1 (2025–2026))
 8. (142) Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon av statens eierstyring (Dokument 3:2 (2025–2026))
 9. (143) Riksrevisjonens undersøkelse av bistand til klimatilpasning i utviklingsland (Dokument 3:4 (2025–2026))
 - Enst.: Nr. 7–9 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
 10. (144) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Inge Lien, Kjersti Toppe og Bengt Fasteraune om å endre forskrift om makspriser for drosjebilkjøring, slik at øvre grense for påslag for rullestol gjelder i alle kommuner (Dokument 8:46 S (2025–2026))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
 11. (145) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja og Grunde Almeland om å utrede og innføre lobbyregister for Storting og regjering (Dokument 8:53 S (2025–2026))
Enst.: Sendes Stortingets presidentskap.
 12. (146) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve, May Helen Hetland Ervik, Mats Henriksen og Erlend Wiborg om å avvikle ordningen med miljøfartsgrenser (Dokument 8:55 S (2025–2026))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
 13. (147) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Abid Raja og Grunde Almeland om å utrede norsk EU-medlemskap (Dokument 8:54 S (2025–2026))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.
- Presidenten [14:01:09]:** Dermed er dagens kart ferdig behandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.02.

